

Τίνα Γεωργίου

**ΣΧΕΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ
ΑΡΧΑΙΑΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
Α' ΛΥΚΕΙΟΥ**

Λάρισα 2015

I. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

2. Η ΑΙΓΥΠΤΟΣ

2.1. Η χώρα

✓ Οι αρχαίοι Έλληνες ονόμαζαν Αίγυπτο το Β.Α. τμήμα της Αφρικής, το οποίο διαρρέει ο Νείλος. Στις δυο όχθες του Νείλου και στο Δέλτα του υπάρχει εύφορη πεδιάδα. Ανατολικά και δυτικά του ποταμού υπάρχει έρημος.

✓ Ο Ηρόδοτος αποκαλεί την Αίγυπτο «Δώρο του Νείλου», διότι οι ετήσιες πλημμύρες του Νείλου την καθιστούν εύφορη.

✓ Η χώρα χωρίζεται σε δυο τμήματα: Την Άνω Αίγυπτο (το νότιο ορεινό τμήμα από όπου έρχεται ο Νείλος) και την Κάτω Αίγυπτο (το βόρειο πεδινό τμήμα με το Δέλτα του Νείλου).

2.2. Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση

Η οικονομία βασίζεται στη γεωργία.

✓ Καλλιεργούνται σιτάρι, κριθάρι (μύρα), λινάρι (ρούχα), οπωροφόρα δέντρα και κηπευτικά. Από τις όχθες του Νείλου συλλέγονται λωτοί (Όμηρος), πάπυροι (χαρτί), καλάμια. Οι Αιγύπτιοι επίσης κυνηγούν και ψαρεύουν. Τέλος, εκτρέφονται διάφορα ζώα.

✓ Η καλή ή κακή σοδειά εξαρτάται από το μέγεθος της πλημμύρας του Νείλου και την ποσότητα της λάσπης που καλύπτει τα χωράφια όταν αποσύρονται τα νερά.

✓ Η οικονομία βρίσκεται κάτω από την άμεση επίβλεψη του κράτους (Φαραώ). Κάθε χρόνο χαράσσονται αρδευτικά αυλάκια. Η ποσότητα του φόρου που συλλέγεται από κρατικούς υπαλλήλους, εξαρτάται από την ποσότητα της λάσπης (πηγάδια με διαγραμμίσεις για τον υπολογισμό της λάσπης).

✓ Ο λαός δουλεύει υποχρεωτικά στα μεγάλα έργα που υλοποιούν οι Φαραώ.

✓ Υπάρχει μεγάλος αριθμός ιδιωτικών και ανακτορικών εργαστηρίων → τεχνιτών.

✓ Εξάγονται: πλεόνασμα σιτηρών, παπύρου, χρυσού

✓ Εισάγονται: ξυλεία, χαλκός, άργυρος.

✓ Η διοίκηση στελεχώνεται από μορφωμένους υπαλλήλους (ιερείς, γραφείς, στρατιωτικούς κλπ).

Η κοινωνία ήταν διαρθρωμένη σύμφωνα με την πυραμίδα που ακολουθεί:

2.3. Η ιστορία

Προϊστορία: -Άγνωστη η προέλευση των πρώτων κατοίκων-λαοί διαφορετικής καταγωγής.

-5^η χιλιετία: νεολιθικοί οικισμοί, τροφοσυλλέκτες και καλλιεργητές

-4^η χιλιετία: πληθαίνουν οι οικισμοί-συστηματική καλλιέργεια, χρήση μετάλλων, χωρισμός σε φυλές (καθεμιά με το δικό της ηγεμόνα και προστάτη). Μετά από συνεχείς συγκρούσεις προκύπτουν δυο βασίλεια: της Άνω και της Κάτω Αιγύπτου

-3^η χιλιετία (αρχές):συνένωση των δυο βασιλείων από το Μήνη.

Πρωτεύουσα η Μέμφιδα → τέλος της προδυναστικής περιόδου

Δυναστική περίοδος: -Διαρκεί ως την κατάκτηση από το Μ.Αλέξανδρο (332 π.Χ.)

- 31 Δυναστείες

- Χωρίζεται σε τρεις περιόδους:

Το Αρχαίο Βασίλειο (3000-2000 π. Χ.) - Πρωτεύουσα η Μέμφιδα

- Κατακτήσεις για απόκτηση μετάλλων: Νουβία (χρυσός), Σινά (χαλκός)
- Μεγάλα οικοδομήματα: Ναοί, ανάκτορα, πυραμίδες Γκίζας (Χέοπα, Χεφρήνου, Μυκερίνου)
- Αύξηση δύναμης τοπικών διοικητών → εξασθένηση κεντρικής εξουσίας και κρίση
- Βελτίωση ζωής χωρικών και ευγενών

Το Μέσο Βασίλειο (2000-1540 π. Χ.) - Πρωτεύουσα η Θήβα

- Αρχικά έχουμε αναδιοργάνωση του κράτους, εκστρατείες σε Νουβία, Λιβύη και Συρία, καλοί ηγεμόνες, μεγάλα αρχιτεκτονικά και εγγειοβελτιωτικά έργα
- Επιδρομή των Υξώς (ασιατικός νομαδικός λαός) και κατάκτηση της Αιγύπτου για δυο περίπου αιώνες. Υπεροπλία: άρμα (από αυτούς μαθαίνουν τη χρήση του και οι Αιγύπτιοι). Κυβερνούν σύμφωνα με τις αιγυπτιακές θρησκευτικές δοξασίες και παραδόσεις. Τελευταίοι Υξώς ηγεμόνες: Αιγυπτιακός βασιλικός τίτλος, επιμειξία με τον βασιλικό οίκο των Θηβών, διπλωματικές σχέσεις με λαούς της Μεσοποταμίας και Κρήτη.

Το νέο Βασίλειο (1540-1075 π. Χ.)-Πρωτεύουσα η Θήβα

- Εκδιώκονται οι Υξώς, επέκταση μέσω εξωτερικών πολέμων, αύξηση πλούτου, καλοί και σημαντικοί ηγεμόνες:
- Τούθμωσις Γ' (15^{ος} αι. π. Χ.): κυριαρχία ως Συρία, Μεσοποταμία και Χετταίοι φόρου υποτελείς, επέκταση προς Νότο (χρυσός)
- Ακενατών (14^{ος} αι. π. Χ.) : Προσπάθεια επιβολής μονοθεϊσμού (λατρεία Ρα)-αποτυχία λόγω αντίδρασης ιερατείου
- Ραμσής Β' ο μέγας (13^{ος} αι. π. Χ.): Μεγάλα οικοδομήματα , μάχη του Καντές (δόθηκε στη Συρία, αντίπαλοι: συνασπισμός Χετταίων και λαών της Μεσοποταμίας, αμφίβολο αποτέλεσμα για την Αίγυπτο), εμπορικές σχέσεις με Φοινίκη, Κρήτη και νησιά του Αιγαίου.
- Τον 12^ο αιώνα π.Χ. επιδρομές των λαών της θάλασσας αναγκάζουν τους Αιγύπτιους να εγκαταλείψουν τις ασιατικές κτήσεις τους
- Τον 11^ο αιώνα π.Χ. αρχίζει η παρακμή του Νέου Βασιλείου (ισχυροί ιερείς προσπαθούν να πάρουν την εξουσία)

Η ξένη κατάκτηση

-Η περίοδος μέχρι την κατάκτηση της Αιγύπτου από τον Μ. Αλέξανδρο χαρακτηρίζεται από φάσεις ξένης κατοχής με αναλαμπές ισχυροποίησης του Αιγυπτιακού κράτους.

-11^{ος} -7^{ος} αι. π. Χ. : παρακμή και ξένη κυριαρχία

-7^{ος} αι. π. Χ. : ανεξαρτησία από Ασσυρίους, φαραώ ο Ψαμμήτιχος, πρωτεύουσα η Σαΐδα στο Δέλτα του Νείλου, εμπορικές σχέσεις με Έλληνες. Άλλοι ηγεμόνες:

Νεκώς, Άμασις (6^{ος} αι. π.Χ.)-στενές σχέσεις με Έλληνες-ακμάζει η Ναύκρατις ως εμπορικός σταθμός

-Το 525 π.Χ. οι Πέρσες κατακτούν την Αίγυπτο και αρχίζει η διακυβέρνησή της από αυτούς.

-Ο Αλέξανδρος νικά τους Πέρσες, η Αίγυπτος τον υποδέχεται ως ελευθερωτή και τον ανακηρύσσει Φαραώ στη Μέμφιδα το 332 π.Χ.

2.4. Ο πολιτισμός

Η θρησκεία. Βασικά χαρακτηριστικά της είναι:

- Ο πολυθεϊσμός (ζωόμορφοι θεοί). Άμμων Ρα (Θεός Ήλιος, εκπρόσωπος τους επί γης ο Φαραώ), Ίσις, Όσιρις, Ωρος. Η προσπάθεια του Ακενατών για εξάλειψη της πολυθεΐας απέτυχε.

- Η μετά θάνατον ζωή, αρκεί να μην καταστραφεί το σώμα του νεκρού. Για το λόγο αυτό, οι νεκροί ταριχεύονται και τοποθετούνται μαζί με αμύθητους θησαυρούς και τα προσωπικά τους είδη σε πολυτελή ταφικά μνημεία → εκτεταμένη τυμβωρυχία ήδη από τα αρχαία χρόνια.

Κανωπικά αγγεία : Τα 4 καπάκια των κανωπικών αγγείων που συνόδευαν τη μούμια και περιείχαν τα όργανα, το καθένα στο σχήμα του κεφαλιού καθενός από τους 4 υιούς του Ωρου (Ιμσετί, Ντουαμουτέφ, Χαπί, Κεμπεχσενουέφ) στο βρετανικό μουσείο.

Η γραφή:

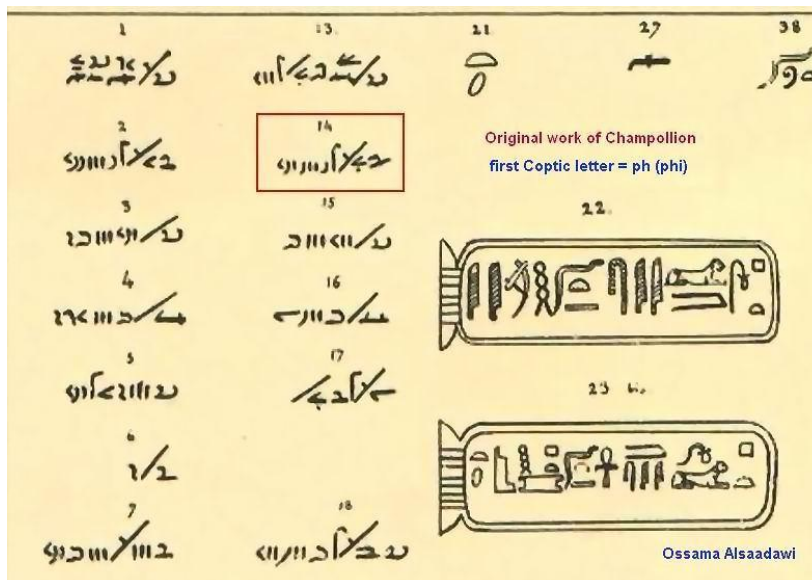
- Επινόεται και χρησιμοποιείται ήδη από την 4^η χιλιετία π. Χ. Είναι δύσκολη στην εκμάθηση, ιερογλυφική, με χαρακτήρες σύμβολα.

- Αποκρυπτογραφήθηκε το 1822 από τον Σαμπολιόν, ο οποίος διάβασε το κείμενο της Στήλης της Ροζέτας (σήμερα στο Λούβρο) που ήταν γραμμένη σε ιερογλυφική, δημώδη Αιγυπτιακή και Ελληνική γλώσσα.

- Εξειδικευμένοι τεχνίτες, οι γραφείς, αναλάμβαναν να γράφουν τα απαραίτητα έγγραφα πάνω σε παπύρους ή να καθοδηγούν συνεργεία τεχνιτών που εικονογραφούσαν ή σκάλιζαν επιγραφές σε μνημεία. Ήταν ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι, απαλλαγμένοι από φορολογία και με πολύ κύρος στην κοινωνία.

Τα γράμματα: Τα κείμενα που έχουν σωθεί κυρίως εξυμνούν τα κατορθώματα των

Φαραώ. Υπάρχουν όμως και λίγα που έχουν περιεχόμενο θρησκευτικό και λυρικό, καθώς και ελάχιστες λαϊκές διηγήσεις.

Οι επιστήμες: Η ανάγκη για να παρακολουθούνται οι

πλημμύρες του Νείλου ώθησε στην ανάπτυξη της αστρονομίας, η ανάγκη μέτρησης των εκτάσεων μετά την απόσυρση των νερών του ποταμού ανέπτυξε την πρακτική γεωμετρία, η οικοδόμηση μνημείων (πυραμίδων, ναών κλπ) στην ανάπτυξη των μαθηματικών και η ταρίχευση έδωσε ώθηση στην ανατομία και στην ιατρική.

Οι τέχνες : Τέχνες στην υπηρεσία των Φαραώ: Αρχιτεκτονική, μνημειώδης και μη γλυπτική και ζωγραφική. Έχουν επιζήσει ως τις μέρες μας γιγάντια μνημεία σαν τις πυραμίδες της Γκίζας, τεράστιοι ναοί (Λούξορ, Καρνάκ), έργα ζωγραφικής στις επιφάνειες ναών και ταφικών μνημείων που απεικονίζουν κατορθώματα των Φαραώ, αλλά και σκηνές της καθημερινής ζωής, γιγάντια αγάλματα, μικρά αγάλματα από ξύλο ή πέτρα, έργα μικροτεχνίας από διάφορα πολύτιμα και μη υλικά.

Tableau des Signes Phonétiques des Écritures Hiéroglyphique et Démotique des anciens Égyptiens

Lettres Grecques	Signes Démotiques	Signes Hiéroglyphiques
A	Ⲁ. ⲁ.	
B	Ⲃ. ⲃ.	
Γ	Ⲅ. ⲅ.	
Δ	Ⲇ. ⲇ.	
E	Ⲉ.	
Z		
H	ⲉ. Ⲋ. ⲋ. Ⲍ.	
Θ		
I	ⲍ. Ⲏ.	
K	ⲏ. Ⲑ. ⲑ. Ⲓ. ⲓ.	
Λ	Ⲕ. ⲕ. Ⲗ.	
M	ⲗ. Ⲙ.	
N	ⲙ. Ⲏ. ⲏ. Ⲑ.	
Ξ	ⲑ.	
O	ⲓ. Ⲕ. ⲕ. Ⲗ.	
Π	ⲗ. Ⲙ. ⲙ. Ⲏ. ⲏ.	
P	Ⲑ. ⲑ.	
Σ	ⲓ. Ⲕ. ⲕ. Ⲗ. ⲗ. Ⲙ. ⲙ.	
T	ⲏ. Ⲑ. ⲑ. Ⲓ.	
Υ		
Φ	ⲓ.	
Χ	ⲑ.	
Ω		
TO.		

II. ΟΙ ΑΡΧΑΙΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ

1. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

1.2. Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Αναπτύσσεται στην ηπειρωτική Ελλάδα κατά την ύστερη εποχή του χαλκού (1600-1100 π. Χ.) και ονομάστηκε συμβατικά Μυκηναϊκός από το όνομα του σπουδαιότερου κέντρου της εποχής, που ήταν κατά τον Όμηρο η «ευρυάγυια και πολύχρυσος Μυκήνη». Θεωρείται η **ελληνική πρωτο-ιστορία**.

Η χώρα.

- Ο μυκηναϊκός πολιτισμός ήταν δημιούργημα πολλών ελληνικών φυλών (Δαναοί, Αχαιοί, Ίωνες, Αργεῖοι κ.α.) που δέχτηκαν επιρροές από άλλους αιγαιακούς πολιτισμούς (κυρίως από τον Μινωικό).
- Εξαπλώθηκαν στον αιγαιακό χώρο (νησιά και Κρήτη), στις ακτές της Μ. Ασίας και στην περίοδο της ακμής τους στην Κύπρο και τις ανατολικές ακτές της Μεσογείου.
- Σπουδαιότερα κέντρα: Αργολίδα (Μυκήνες, Άργος, Τίρυνθα), Λακωνία (Αμύκλες), Μεσσηνία (Πύλος), Βοιωτία (Ορχομενός, Θήβα, Γλας), Αττική (Αθήνα, Ελευσίνα, Μαραθώνας), Θεσσαλία (Ιωλκός).
- Οι εγκαταστάσεις τους συνήθως ήταν ανάκτορο και ισχυρή οχύρωση σε θέσεις επιλεγμένες ώστε να εποπτεύουν μεγάλες σε έκταση περιοχές.

Οι πηγές.

- Ως τον 19^ο αι. τα Ομηρικά έπη ήταν η μόνη πηγή. Οι ερευνητές πίστευαν ότι ήταν αποκυήματα της φαντασίας του Ομήρου
- Το 1876 ο Ερρίκος Σλήμαν έκανε την πρώτη ανασκαφή στις Μυκήνες και από τότε ακολούθησε πληθώρα σχετικών αρχαιολογικών ανακαλύψεων.
- Η αποκρυπτογράφηση της γραμμικής β' από τους Βέντρις και Τσάντγουϊκ το 1952 προσέφερε επίσης πολλές πολύτιμες πληροφορίες από τις πινακίδες της Πύλου, της Κνωσσού, των Μυκηνών και της Θήβας. Είναι μια συλλαβική γραφή που αποδίδει μια πρώιμη μορφή της ελληνικής γλώσσας και ονόματα θεών και ανθρώπων γνωστών σε εμάς από τα Ομηρικά έπη. Το περιεχόμενό τους είναι κυρίως λογιστικό (όχι συνεχές κείμενο).

Ιδεογράμματα της Γραμμικής Β'					
Άρτας	Σελήνη	Κριθαίρι	Αμφορέας	Μάλλι	Δόρυ
Γουναίκα	Λεκάνη	Ψελαία	Αγγείο με 2 χερούλια	Κέρατο	Βέλος
Ψελαίφι	Τριπόδας	Κύντερο (αρωματικό)	Φιάλη	Ρινόαγγείο	
Άλογο	Αγγείο	Αλεύρι	Δοχείο		
Προβατίνα	Πιθαίρι	Ψελαίων	Ποτήρι		Άρμα με τροχούς
Κριαίρι	Κανάτα	Κρασί	Βαθύ κύπελλο	Χιτώνας	Άρμα χωρίς τροχούς
Κατσίκα	Κανατούλα	Χαλκός	Κύπελλο με 1 χερούλι		Άρμα
Τουρούνη	Υδρία	Χρυσός	Ρυτό		Τροχός
Βόδι	Υδρία με 3 πόδια		Κουτάλι		Ακόντιο
Σιταίρι	Κύπελλο	Κρόκος	Κουτάλι		

a	da	ja	ka	ma	na	pa	qa	ra	sa	ta	wa	za
e	de	je	ke	me	ne	pe	qe	re	se	te	we	ze
i	di		ki	mi	ni	pi	qi	ri	si	ti	wi	
o	do	jo	ko	ma	no	po	qo	ro	so	to	wo	zo
u	du	ju	ku	mu	nu	pu		ru	su	tu		

t(i)-ri-po-de *tripodes 'tripod'	a-k(o)-so-ne *aksones 'axes'	d(e)-re-u-ko *dleukos 'new wine'
tu-ka-te *thugater 'daughter'	pa-ka-na *phasgana 'swords'	ko-wo *korwos 'boy'
wa-na-k(a) *wanak 'king'	a3-ku-p(i)-ti-jo *aiguptios 'Egyptian'	

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση του μυκηναϊκού κόσμου

- Οικονομικές σχέσεις βασισμένες στο εμπόριο. Μετά το 1500 π. Χ. η ανάπτυξη είναι έντονη, αρχίζει η έξοδος στο Αιγαίο και υπάρχει έντονη οικοδομική δραστηριότητα σε μνημειώδη κτίσματα (μέγαρα σε οχυρωμένες ακροπόλεις).
- Επίκεντρο οικονομικής δραστηριότητας : το **μέγαρο**.
- Ασχολίες των υπηκόων: γεωργοί, κτηνοτρόφοι, τεχνίτες (κεραμοουργοί, χρυσοχόοι, χαλκουργοί, ξυλουργοί, ναυπηγοί, αρωματοποιοί, γιατροί κλπ), έμποροι και ναυτικοί.
- Ο ηγεμόνας διαχειρίζεται τον πλούτο της περιοχής. Είναι πολιτικός και στρατιωτικός αρχηγός, έχει εξουσία δικαστική και θρησκευτική, αλλά δεν υπάρχει θεοκρατική οργάνωση ούτε ισχυρό ιερατείο.

- Σύμφωνα με τις πινακίδες της Πύλου ανώτατος άρχοντας ήταν ο **άνακτας** (wa-na-ka), υποτελείς του ήταν οι τοπικοί άρχοντες, διοικητές περιφερειών: **λααγέτας** (ra-wa-ke-ta), από το λαός+ηγούμεναι. Στην τάξη των ευγενών αναφέρονται οι **επέτες** (e-ge-ta), από το έπομαι = ακολουθώ. Σημαντικός τίτλος στην περιφερειακή διοίκηση ήταν και αυτός του **τελεστή** (te-re-ta), ενώ στους Μυκηναίους λιγότερο τιμητικός ήταν ο τίτλος **βασιλεύς** (qa-si-re-u), που σημαίνει απλά τον επικεφαλής ομάδας, ο οποίος όμως αναβαθμίζεται κατά τα Ομηρικά χρόνια και δηλώνει πια τον ανώτατο άρχοντα.
- Παρά τα κοινά χαρακτηριστικά των επί μέρους περιοχών φαίνεται ότι δεν υπήρξε ενιαίο μυκηναϊκό κράτος, αλλά 4-5 μεγαλύτερα και άλλα τόσα μικρότερα ομοσπονδιακά κράτη. Ίσως τα κράτη αυτά να ήταν φόρου υποτελή στις Μυκήνες.

Η εξάπλωση.

- ▶ Το εμπόριο προκαλεί στροφή προς τη θάλασσα.
- ▶ Στα τέλη του 15^{ου} π. Χ. αι. οι Μυκηναίοι κυριαρχούν στην Κρήτη, καταλαμβάνουν την Κνωσό και επιβάλλουν Μυκηναϊκή θαλασσοκρατία στο Αιγαίο
- ▶ Τους επόμενους δυο αιώνες επεκτείνονται στην Κύπρο, εξελληνίζοντάς την, στη Φοινίκη (Ουγκαρίτ), την Παλαιστίνη και την Αίγυπτο (εμπορικές δραστηριότητες). Αναπτύσσουν σχέσεις με τους Χετταίους (πινακίδες Χαττούσα-Βασιλιάς των Αχιγιάβα).
- ▶ Στις αρχές του 12^{ου} αι. εισβάλλουν με τους λαούς της θάλασσας στην Αίγυπτο (Αχαϊβάσα). Επεκτείνονται προς τη δυτική Μεσόγειο (Κάτω Ιταλία, Σικελία, Σαρδηνία, ανατολικές ακτές Ισπανίας) Στρέφονται προς βορρά, προς τον Εύξεινο Πόντο (πρώτες ύλες, μέταλλα). Τρωική εκστρατεία (πιθανώς για έλεγχο Ελλησπόντου-1184 π. Χ. σύμφωνα με την παράδοση, αλλά μάλλον συνέβη προς τα τέλη του 13^{ου} αι.).

Η παρακμή.

- ▶ Από τις αρχές του 12^{ου} αι. δυσκολία στις εμπορικές επαφές με χώρες της Ανατολής λόγω επιδρομών των λαών της θάλασσας, που προκάλεσαν αποδυνάμωση σε άλλοτε ισχυρά βασίλεια (κατάλυση κράτους Χετταίων, οικονομική αποδυνάμωση Κύπρου, Αιγύπτου). Άσχετα αν σε αυτές συμμετείχαν κάποιοι Αχαιοί, οι επιδρομές εν τέλει είχαν μοιραίο αποτέλεσμα και για τους Μυκηναίους, κλονίζοντας την οικονομία των Μυκηνών και συμβάλλοντας στη διάλυση του μυκηναϊκού κόσμου.
- ▶ Εσωτερικές διενέξεις και συγκρούσεις ολοκλήρωσαν την καταστροφή.

Ο πολιτισμός

Ενοποιητικά χαρακτηριστικά του μυκηναϊκού κόσμου που επιβεβαιώνουν την πολιτιστική του συνοχή:

- Η κοινή γλώσσα (πρώιμη μορφή της ελληνικής)
- Κοινές θρησκευτικές δοξασίες (λατρείες και ονόματα θεών)
- Ομοιομορφία στις πτυχές του υλικού βίου (τέχνη, πολεμικός εξοπλισμός, ενδυμασία, καλλωπισμός κλπ)

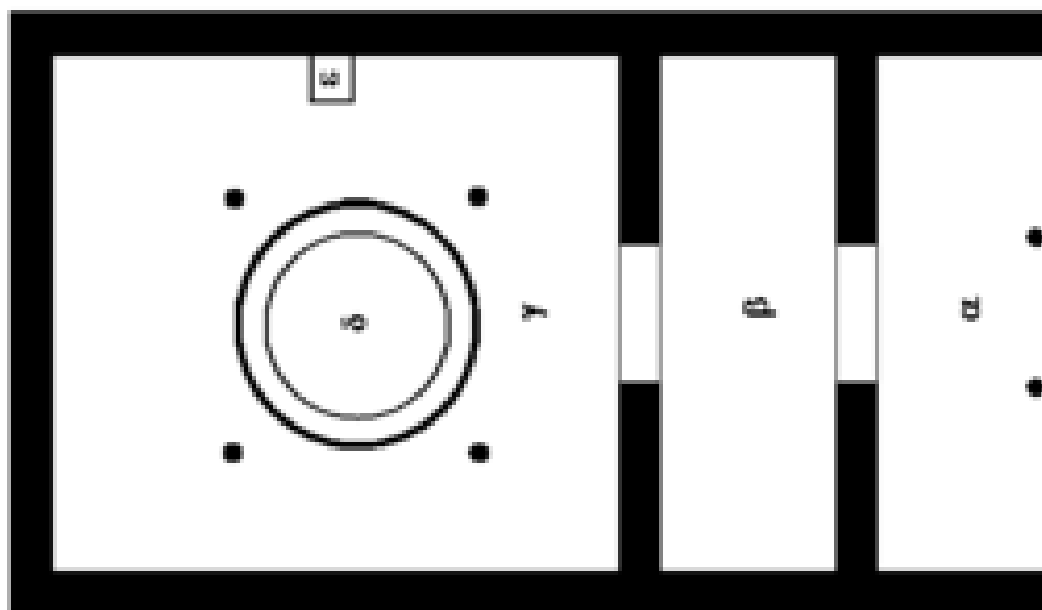
Η μυκηναϊκή τέχνη

- ▶ Χαρακτηριστικά αυστηρής συγκρότησης
- ▶ Τεχνίτες και καλλιτέχνες εξαρτώνται από τα ανάκτορα και καλύπτουν αισθητικές και ιδεολογικές ανάγκες των ανακτόρων

Μυκηναϊκή αρχιτεκτονική: - Οχυρωμένες ακρόπολεις με ανάκτορα
- Ταφικές κατασκευές

Ανάκτορα: Σε επιλεγμένες θέσεις, περιβάλλονται από υψηλά τείχη

Πυρήνας το **μέγαρο** (ορθογώνιο οικοδόμημα, ανοιχτός χώρος μπροστά που επικοινωνεί με την αυλή(α)-προθάλαμος {πρόδομος}(β)-κυρίως μέγαρο (γ) με εστία στη μέση (δ) και 4 κίονες περιμετρικά της που στηρίζουν την οροφή. Στη δεξιά πλευρά της αίθουσας βρίσκεται ο θρόνος(ε)). Δεξιά και αριστερά του μεγάρου και της αυλής υπάρχουν πολλά διαμερίσματα.

Ταφικές κατασκευές: Ξεχωρίζουν οι θολωτοί τάφοι (κτιστός θάλαμος σε σχήμα κυπέλλου- είσοδος μεγάλη με τριγωνική απόληξη, στην οποία οδηγεί μακρύς διάδρομος με κτιστές πλευρές. Η θύρα ήταν μάλλον ξύλινη) Μετά την ταφή θάλαμος

και διάδρομος καλύπτονταν με χώμα (τούμπα, μικρός λόφος). Σπουδαιότερο δείγμα: **Ο θησαυρός του Ατρέως** στις Μυκήνες.

Μυκηναϊκή ζωγραφική

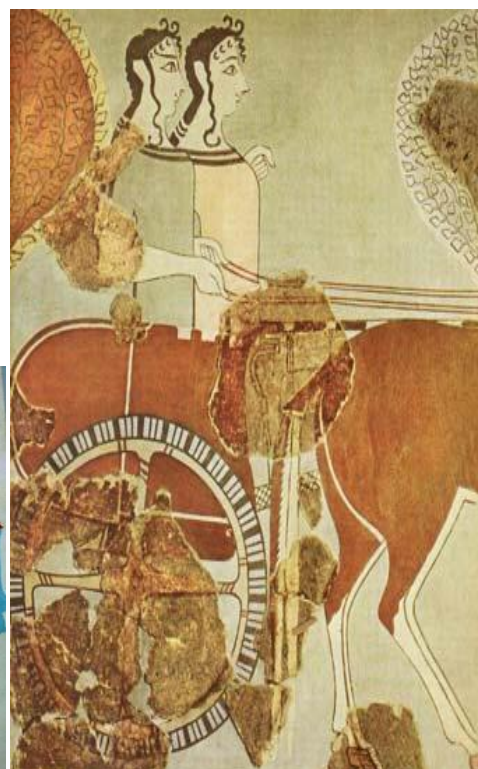
Τοιχογραφίες και αγγειογραφικές παραστάσεις υψηλής ποιότητας ==> έμπειροι καλλιτέχνες

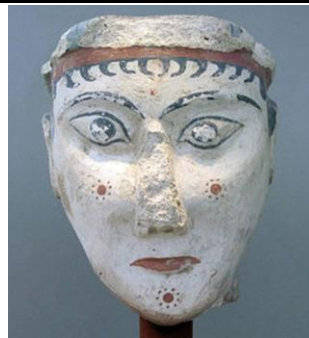
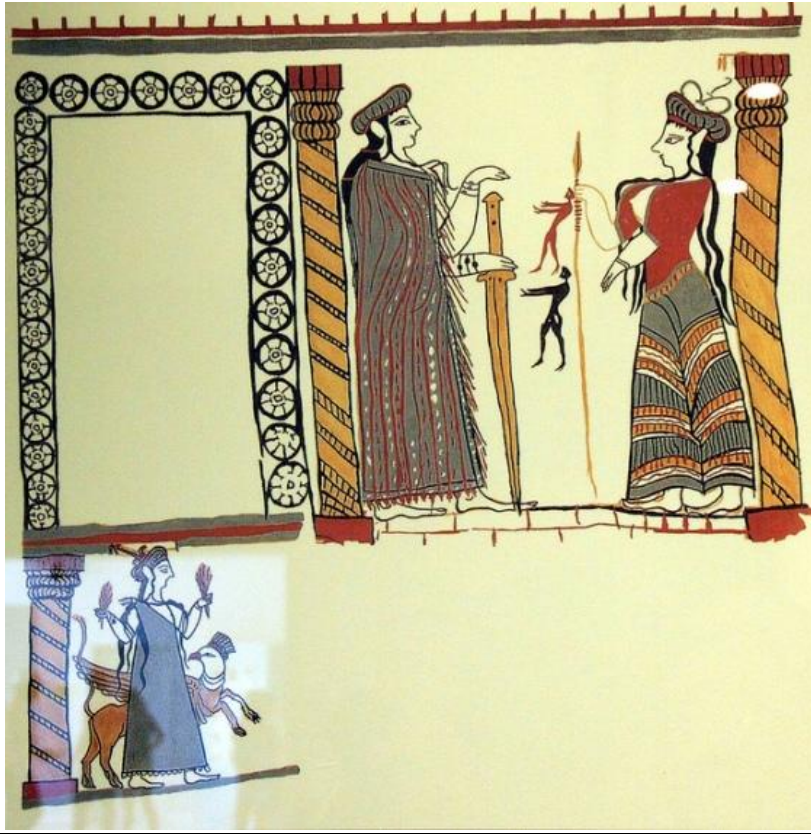
Επιρροή από μινωικό πολιτισμό, διαφορετική θεματογραφία

Τελετουργικές και πολεμικές σκηνές, ή σκηνές κυνηγιού

Από 12^ο αι. έχουμε σχηματοποίηση των φυτικών και ζωικών θεμάτων και υποβάθμισή τους σε απλά διακοσμητικά σχέδια

Οι αντιλήψεις των Μυκηναίων επηρέασαν την αισθητική τους και δημιούργησαν το ιδιαίτερο καλλιτεχνικό ύφος τους.

2. Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ (Από το 1100 π. Χ ως το 323 π. Χ.)

2.1. Η Ομηρική εποχή (1100 π. Χ. -750 π. Χ.)

- Ως αρχή της ελληνικής ιστορίας θεωρείται η περίοδος μετά την κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου, το 1100 π. Χ. περίπου.
- Από τον 11^ο ως τον 9^ο αι. π. Χ. έχουμε ένα μεταβατικό στάδιο αναστατώσεων και μετακινήσεων πληθυσμών που οδήγησε τελικά σε μόνιμες εγκαταστάσεις και στις δυο πλευρές του Αιγαίου. Το διάστημα αυτό παλαιότερα αποκαλείτο από τους ερευνητές Ελληνικός Μεσαίωνας ή σκοτεινοί χρόνοι. Σήμερα θεωρείται περίοδος ανασυγκρότησης, οργανωτικής δημιουργίας και θεμελίωσης του ελληνικού πολιτισμού.
- Πηγές για την περίοδο αυτή είναι τα Ομηρικά έπη και η αρχαιολογική έρευνα, η δε εποχή ονομάζεται συμβατικά Ομηρική εποχή.

Ο πρώτος ελληνικός αποικισμός

Μέσα 11^{ου} π. Χ. αι – 9^ο π. Χ. αι. ελληνικά φύλα πιεζόμενα από τους Δωριείς, η σταδιακή εγκατάσταση των οποίων σε πεδιάδες και πόλεις δημιούργησε δημογραφικό πρόβλημα μετακινούνται από την ηπειρωτική Ελλάδα, μέσω των νησιών του Αιγαίου, στις δυτικές ακτές της Μ. Ασίας. Συγκεκριμένα:

- 1) Οι **Αιολείς**, ελληνικά φύλα που μιλούσαν την αιολική διάλεκτο
 - ▶ Μετακινούνται από τη Θεσσαλία προς το ΒΑ Αιγαίο
 - ▶ Εγκαθίστανται στην Τένεδο και τη Λέσβο και στα απέναντί τους παράλια της Μ. Ασίας, στην περιοχή που ονομάστηκε **Αιολίς**.
- 2) Οι **Ίωνες**, με άλλα ελληνικά φύλα (Δρύοπες, Μολοσσούς, Αρκάδες, Φωκείς, Μάγνητες κλπ)
 - ▶ από την Αττική, την Εύβοια και τη ΒΑ Πελοπόννησο μετακινούνται μέσω των Κυκλάδων προς Σάμο, Χίο και την απέναντι ακτή
 - ▶ Ιδρύουν δώδεκα νέες πόλεις τη Μ. Ασία, οι οποίες στη συνέχεια συγκρότησαν το **Πανιώνιο**, θρησκευτική ένωση με κέντρο το ναό του Ποσειδώνα στο ακρωτήριο της Μυκάλης.
 - ▶ Εξαπλώνονται σταδιακά στη μικρασιατική ακτή σε βάρος των άλλων φύλων, με αποτέλεσμα η περιοχή να ονομαστεί **Ιωνία**.
- 3) Οι Δωριείς, αν και δεν πιεζόντουσαν από άλλα φύλα, γνώρισαν τη θάλασσα και
 - ▶ Αναχώρησαν από την κεντρική και νότια Πελοπόννησο (Λακωνία, Επίδαυρο, Τροιζήνα) και εγκαταστάθηκαν αρχικά σε νησιά του νότιου και ΝΑ Αιγαίου (Μήλο, Θήρα, Κρήτη, Ρόδο, Κω και στη συνέχεια στις ΝΔ ακτές της Μ. Ασίας.
 - ▶ Ίδρυσαν εκεί πόλεις, έξι από τις οποίες συγκρότησαν τη **δωρική εξάπολη**, θρησκευτική ένωση με κέντρο ο ιερό του Απόλλωνα στο Τριόπιο ακρωτήριο της Κνίδου.

Οι άποικοι δημιουργούν μόνιμες εγκαταστάσεις, επεκτείνονται προοδευτικά στην ενδοχώρα και αναμειγνύονται μεταξύ τους και με τους γηγενείς πληθυσμούς.

Οικονομική, κοινωνική και πολιτική οργάνωση

A) Η οικονομία

Βάση της οικονομικής ανάπτυξης είναι η γη.

Έχουμε μια μορφή κλειστής αγροτικής οικονομίας (Τα μέλη μιας οικογένειας και όσοι εξαρτώνται από αυτή συγκροτούν τον οίκο και επιτελούν όλες τις παραγωγικές εργασίες.)

Δεν υπάρχει βιοτεχνική ανάπτυξη.

Τα παραγόμενα αγαθά καταναλώνονται εντός του οίκου

Η έλλειψη αγαθών αναπληρώνεται με ανταλλακτικό εμπόριο, ανταλλαγή δώρων, πόλεμο ή πειρατεία)

Για την αξιολόγηση των αγαθών χρησιμοποιείται ως μέτρο το βόδι, δέρματα ζώων, μέταλλα ή και δούλοι.

Το εξωτερικό εμπόριο (μέταλλα, δούλοι) διεξάγεται από τους Φοίνικες.

B) Η κοινωνία

Μονάδα κοινωνικής συγκρότησης : ο **οίκος**.

Τα μέλη του που συνδέονταν με συγγενικούς δεσμούς γίνονταν κάτοχοι γης και αποκτούσαν οικονομική ισχύ. Αυτοί ήταν οι **άριστοι** (ευγενείς)

Όσοι δεν είχαν συγγενικούς δεσμούς με τους άριστους ήταν το **πλήθος**

Οι τεχνίτες που εξυπηρετούν τις ανάγκες του οίκου ή γειτονικών οίκων και οικονομικά εξαρτημένοι από αυτούς είναι οι **δημιουργοί**.

Οι **δούλοι**, τέλος, αποτελούν περιουσιακό στοιχείο του οίκου. Έχουν αποκτηθεί από πολέμους ή από πειρατεία.

Γ) Η πολιτική οργάνωση

Βασίζεται στους συγγενικούς δεσμούς (Φ(ρ)ατρίες, γένη → Φυλές → Φύλα → Κράτος).

Οι πρώτες ελληνικές κοινωνίες οργανώνονται με φυλετικά κριτήρια.

Φυλετικό κράτος μπορεί να προκύψει και από διάσπαση φύλου ή από ένωση φυλών του ίδιου φύλου.

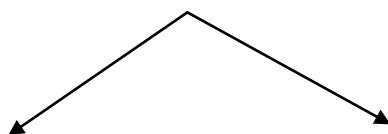
Η ανάγκη για αντιμετώπιση προβλημάτων οδηγεί στην πολιτική οργάνωση

Όταν επέρχεται μόνιμη εγκατάσταση οι βασιλείς γίνονται κληρονομικοί

Εσωτερική διάρθρωση του κράτους

ΒΑΣΙΛΙΑΣ

(Αρχηγός του στρατού στον πόλεμο – θρησκευτική και δικαστική εξουσία στην ειρήνη)

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΓΕΡΟΝΤΩΝ

(Συμβούλιο ευγενών αρχηγών ισχυρών γενών. Ονομάζονται και αυτοί βασιλείς. Σιγά σιγά περιορίζουν την εξουσία του βασιλιά)

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ

(Πλήθος, κυρίως πολεμιστές)

Την ομηρική περίοδο διαμορφώνονται όλοι οι πολιτικοί θεσμοί που οδήγησαν από τα μέσα του 8^{ου} αι. π. Χ. στην πολιτική συγκρότηση των ελληνικών κοινωνιών.

Δ) Ο πολιτισμός

Γραφή: Μετά την πτώση των μυκηναϊκών ανακτόρων, η γραμμική Β' λησμονήθηκε.

Για τρεις περίπου αιώνες δεν χρησιμοποιείται γραφή στον ελλαδικό χώρο

Τέλη 9^{ου} προς αρχές 8^{ου} αιώνα επανεμφανίζεται η γραφή μετά την εισαγωγή του φοινικικού αλφαβήτου. Τα σύμβολα του φοινικικού αλφαβήτου προσαρμόστηκαν στις φωνητικές αξίες της ελληνικής γλώσσας, ορισμένα σύμβολα αντιστοιχίστηκαν με τα ελληνικά φωνήεντα και έτσι προέκυψε η πρώτη αλφαβητική γραφή στην ιστορία.

Θρησκεία: Κατά την ομηρική εποχή αρχίζουν να δημιουργούνται τα πρώτα ιερά που σταδιακά αποκτούν πανελλήνιο χαρακτήρα. Παγιώνονται οι θρησκευτικές αντιλήψεις που συγκροτούν το ολυμπιακό δωδεκάθεο.

Λογοτεχνία: Διαμορφώνεται η πρώτη προφορική ελληνική ποίηση, η επική ποίηση.

Υπόβαθρό της τραγούδια με ηρωικό περιεχόμενο από τη μυκηναϊκή εποχή. Οι Έλληνες της Μ. Ασίας συγκροτούν τα ομηρικά έπη. Οι ραψωδοί τα τραγουδούσαν στο λαό στα πανηγύρια ή στους ευγενείς στα μέγαρά τους. Η παράδοση θέλει ως δημιουργό των ομηρικών επών τον Όμηρο (Ιλιάδα-Οδύσσεια)

Τέχνη: Λόγω των γεωμετρικών σχεδίων που κυριαρχούν στη διακόσμηση αγγείων και έργων μικροτεχνίας, η τέχνη ονομάστηκε **γεωμετρική**.

	Όνομα σημερινών	Φθολογική αξία	Μορφή σημερινή	Μορφή ελληνική	Φθολογική αξία	Όνομα ελληνικών
1	ἄλφα	ἄ	Ⲁ	Α	α	ἄλφα
2	βέτα	β	Ⲃ	ΒΒ	β	βῆτα
3	γάμμα	γ	Ⲅ	Γ	γ	γάμμα
4	δέλτα	δ	Ⲇ	Δ	δ	δέλτα
5	ἕ	ε	Ⲉ	Ξ	ε	εῖ-ἔ(ψιλόν)
6	βάου	Ϝ	Υ	ΥϜ	Ϝ	βαῦ
7	ζῆτα	ζ	Ⲑ	Ι	ζ	ζῆτα
8	ἦτα	η	Ⲓ	Θ	η	ἦτα
9	θῆτα	θ	Ⲕ	⊕	θ	θῆτα
10	ἰῶτα	ι	Ⲗ	Ζ	ι	ἰῶτα
11	κάππα	κ	Ⲙ	Υ	κ	κάππα
12	λάμβδα	λ	Ⲭ	ΓΛ	λ	λάμβδα
13	μῦ	μ	Ⲯ	Υ	μ	μῦ
14	νῦ	ν	Ⲱ	Υ	ν	νῦ
15	σάμει	σ	Ⲳ	Ξ		
16	ὀ(ῥο)μυρόν	ο	Ⲅ	Ο	ο	οῦ, ὀ(ῥο)μυρόν
17	πέ	π	Ⲇ	ΓΓ	π	πεῖ
18	κόππα	κ	Ⲙ	Φ	κ	κόππα
19	ρῶ	ρ	Ⲱ	Ϝ	ρ	ρῶ
21	σαν(δίγμα)	σ	Ⲳ	Μ	σ	σαν(δίγμα)
22	ταῦ	τ	Ⲵ	Τ	τ	ταῦ
23	ψῖ(ψιλόν)			ΥΥ	ῖ=ου	ῖ(ψιλόν)

Ⲁ	Ⲃ	Ⲅ	Ⲇ	Ⲉ	Ⲑ	Ⲓ	Ⲕ	Ⲗ	Ⲙ	Ⲛ	Ⲭ	Ⲯ	Ⲱ	Ⲳ	Ⲵ	Ⲷ	Ⲹ	Ⲻ	Ⲽ	Ⲿ	ⲿ
aleph	beth	gimel	daleth	he	waw	zayin	heth	teth													
'	b	g	d	h	w	z	h	t													
Ⲛ	Ⲭ	Ⲯ	Ⲱ	Ⲳ	Ⲵ	Ⲷ	Ⲹ	Ⲻ	Ⲽ	Ⲿ	ⲿ										
yod	kaph	lamed	mem	nun	samekh																
y	k	l	m	n	s																
Ⲁ	Ⲃ	Ⲅ	Ⲇ	Ⲉ	Ⲑ	Ⲓ	Ⲕ	Ⲗ	Ⲙ	Ⲛ	Ⲭ	Ⲯ	Ⲱ	Ⲳ	Ⲵ	Ⲷ	Ⲹ	Ⲻ	Ⲽ	Ⲿ	ⲿ
ayin	pe	sade	qoph	resh	shin	taw															
'	p	s	q	r	sh/s	t															

2.2. Η Αρχαϊκή εποχή (750-480 π. Χ.)

- Ονομάστηκε έτσι διότι προετοίμασε και υπήρξε **αρχή** της οικονομικής, πολιτικής και πολιτιστικής εξέλιξης του ελληνικού κόσμου.
- Χρονικά εκτείνεται από τα μέσα του 8^{ου} αι. ως την α' εικοσαετία του 5^{ου} αι. π. Χ.
- Οργανώνονται πόλεις –κράτη και ιδρύονται αποικίες (Δεύτερος ελληνικός αποικισμός)
- Ο 7^{ος} και ο 6^{ος} αι. π. Χ. αποτελούν περίοδο πνευματικών αναζητήσεων και διαμόρφωσης του αρχαίου ελληνικού πολιτισμού.
- Η περίοδος τελειώνει με νικηφόρους αγώνες των Ελλήνων κατά των βαρβάρων (Περσικοί πόλεμοι), ενισχύεται η εθνική συνείδηση και επικυρώνεται η αποτελεσματικότητα του θεσμού της πόλης-κράτους.

Η γένεση της πόλης-κράτους

Ο όρος περιλαμβάνει την ιδέα του χώρου (μία πόλη με ή χωρίς την ευρύτερη περιοχή της), αλλά και της οργανωμένης κοινότητας ανθρώπων κάτω από μία εξουσία (για την αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων).

Συστατικά στοιχεία:

- Γεωγραφικό συστατικό: Τειχισμένο συνήθως κέντρο άσκησης εξουσίας (πόλις ή άστυ) και η ευρύτερη περιοχή με μικρότερους οικισμούς (κώμες) που ήταν η ύπαιθρος χώρα.
- Οργανωτικό συστατικό: **Συμμετοχή** των πολιτών στη διαχείριση των κοινών και στη λήψη αποφάσεων. Ο τρόπος άσκησης εξουσίας και το μέγεθος της συμμετοχής των πολιτών ορίζει το **πολίτευμα**.

Οι πολίτες που συμβιούν σε μια πόλη έχουν τρεις βασικές επιδιώξεις:

- Ελευθερία** (αγωνίζονται για την υπεράσπιση της)
- Αυτονομία** (συμβάλλουν στη διακυβέρνηση ψηφίζοντας νόμους)
- Αυτάρκεια** (συμμετέχουν στην παραγωγή για να καλύψουν τις ανάγκες τους)

Η σημασία του θεσμού της πόλης-κράτους

- Οι τρεις αυτές επιδιώξεις (ελευθερία, αυτονομία, αυτάρκεια) εμπόδισαν τη δημιουργία ενιαίου ελληνικού κράτους, γιατί καλλιέργησαν τοπικισμούς, υπερτόνισαν τις διαφορές μεταξύ των ελλήνων, με συνέπεια εμφύλιες συγκρούσεις.
- Παρόλα αυτά, οι ίδιες ακριβώς επιδιώξεις μετέτρεψαν τον κάτοικο της πόλης σε **πολίτη**, με **πολιτική** δραστηριότητα. **Συνέπεια** ήταν μια σειρά από επιτεύγματα του ελληνικού πολιτισμού, ο οποίος γεννήθηκε μέσα από τη λειτουργία της πόλης – κράτους:
 - Δημοκρατία
 - Ποίηση (θέατρο)
 - Φιλοσοφία
 - Ρητορεία
 - Πολεοδομία
 - Επιστήμη

Η οικονομική και κοινωνική οργάνωση

Δεν είχαν όλες οι πόλεις-κράτη την ίδια οργάνωση. Οι συνθήκες, που ήταν διαφορετικές από περιοχή σε περιοχή, οδήγησαν σταδιακά στη συγκρότηση διαφορετικών πόλεων-κρατών.

Στη Μικρά Ασία: Στη διάρκεια του πρώτου αποικισμού έχουμε μετακίνηση ελληνικών φύλων, αυτονόμηση πληθυσμών, μόνιμη εγκατάσταση σε περιοχές με ιδιαίτερα χωροταξικά ή λατρευτικά κλπ χαρακτηριστικά, πιθανή ανάμιξη με τμήματα άλλων φύλων και δημιουργία πόλεων –κρατών.

Στον ελλαδικό χώρο: Έχουμε τρία είδη συγκρότησης:

- ▶ Τμήματα διαφορετικών φύλων ανεξαρτητοποιούνται και οργανώνονται μεταξύ τους δημιουργώντας πόλεις –κράτη
- ▶ Γειτονικές κοινότητες συνενώνονται σε ενιαία πόλη –κράτος (**συνοικισμός**)
- ▶ Ομάδες ανθρώπων αποσπώνται από τις κώμες και συγκροτούν ενιαία διοίκηση σε πόλη –κράτος (**συνοικισμός**)

Η κρίση του ομηρικού κόσμου

- Προς τα τέλη του 9^{ου} αι. π. Χ. η αύξηση του πληθυσμού σε συνδυασμό με τις περιορισμένες καλλιεργήσιμες εκτάσεις, τη συγκέντρωση γης στα χέρια λίγων, την απουσία εργασιακής εξειδίκευσης και την έλλειψη εναλλακτικών πόρων έφεραν την παρακμή.
- Η αμφισβήτηση της βασιλικής εξουσίας από τους ευγενείς (αγαθοί, εσθλοί, άριστοι, ευπατρίδες, ιππείς) είναι επίσης χαρακτηριστικό της κρίσης.
- Η πολυπληθής τάξη των μικρών και μεσαίων καλλιεργητών και των ακτημόνων (πλήθος, όχλος, κακοί) βλέπει πολλά μέλη της να πλουτίζουν από το εμπόριο, τη ναυτιλία, τη βιοτεχνία και αναζητά σιγά σιγά την πολιτική εξίσωση με τους ευγενείς.
- Η ανάπτυξη του θεσμού της δουλείας (Αθήνα: χρέη προς τους ευγενείς Σπάρτη: κατακτητικοί πόλεμοι) συνδυάζεται με την αντίληψη ότι ο ελεύθερος πολίτης πρέπει να είναι απαλλαγμένος από εργασίες, ώστε να ασχολείται με τις υποθέσεις της πόλης.

Η αντιμετώπιση της κρίσης

Η κλειστή αγροτική οικονομία δεν ευνοούσε την επίλυση των οικονομικών προβλημάτων. Η λύση δόθηκε με :

- Ανάπτυξη της βιομηχανίας και του εμπορίου (Αθήνα)
- Κατακτητικούς πολέμους και εδαφική επέκταση (Σπάρτη, Άργος, Ήλιδα)
- Ίδρυση αποικιών (Κόρινθος, Μέγαρα, Χαλκίδα, Μίλητος κ.α.)

Τμήματα του ελληνικού κόσμου που απομονώθηκαν (Αρκάδες, Αιτωλοί, Ακαρνάνες, Ηπειρώτες, Μακεδόνες) διατήρησαν τη φυλετική οργάνωση και δεν ακολούθησαν την ίδια οικονομική πορεία.

Ο δεύτερος ελληνικός αποικισμός (8^{ος}-6^{ος} αι. π. Χ.)

Αποικίζω = στέλνω μακριά από τον οίκο, από την πατρίδα. Ο όρος αναφέρεται στην αναγκαστική μετακίνηση ομάδας ανθρώπων, την εγκατάσταση σε άλλη περιοχή και τη δημιουργία νέας πόλης.

Διαφορές από τον πρώτο ελληνικό αποικισμό

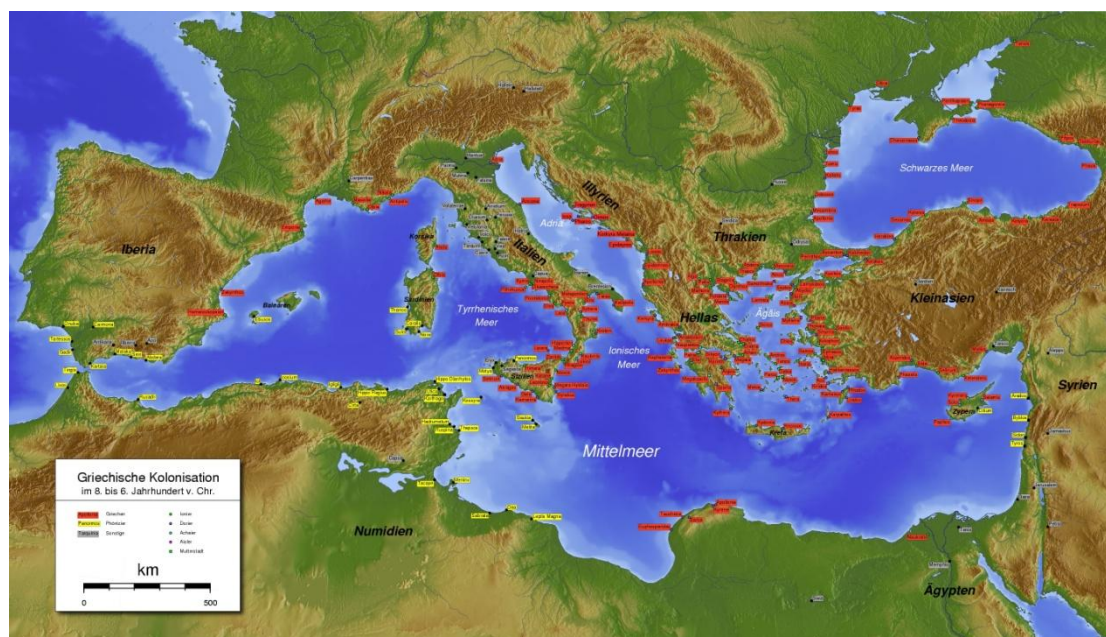
- α) Η όλη επιχείρηση οργανώνεται από τη μητρόπολη
- β) Η νέα πόλη-κράτος είναι αυτόνομη και αυτάρκης
- γ) Οι δεσμοί με τη μητρόπολη είναι χαλαροί, αλλά σπάνια εχθρικοί

Αίτια του δευτέρου ελληνικού αποικισμού

1. Η **στενοχωρία**, δηλαδή η έλλειψη καλλιεργήσιμων γαιών, λόγω του υπερπληθυσμού
2. Η έλλειψη πρώτων υλών (κυρίως μετάλλων)
3. Η ανάγκη αναζήτησης νέων αγορών
4. Οι εσωτερικές πολιτικές κρίσεις που οδηγούσαν τους ηττηθέντες σε απομόνωση
5. Οι γνώσεις που είχαν οι Έλληνες για τους θαλάσσιους δρόμους και τις περιοχές πιθανής εγκατάστασης
6. Ο ριψοκίνδυνος χαρακτήρας των Ελλήνων, όπως μας τον παραδίδει ο Όμηρος στην Οδύσσεια

Χαρακτηριστικά του δεύτερου ελληνικού αποικισμού:

- Εξάπλωση στα όρια του τότε γνωστού κόσμου (Μεσόγειος, Εύξεινος Πόντος) περιορίζοντας τη δραστηριότητα των Φοινίκων

https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B5%CF%8D%CF%84%CE%B5%CF%81%CE%BF%CF%82_%CE%B5%CE%BB%CE%BB%CE%B7%CE%BD%CE%B9%CE%BA%CF%8C%CF%82_%CE%B1%CF%80%CE%BF%CE%B9%CE%BA%CE%B9%CF%83%CE%BC%CF%8C%CF%82#/media/File:Griechischen_und_ph%C3%B6nizischen_Kolonien.jpg

- Οι Έλληνες μεταφέρουν στις αποικίες όλα τα στοιχεία του ελληνικού πολιτισμού (θρησκεία, πολιτικές πρακτικές, αισθητική, τρόπο ζωής), αλλά αλληλεπιδρούν με τους ντόπιους πληθυσμούς (π.χ. διάδοση χαλκιδικού αλφαβήτου, του προγόνου του λατινικού αλφαβήτου, στους ιταλικούς λαούς)

Ελληνικό Αλφάβητο (800 π.χ.)

Α Β Γ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Π Ρ Σ Τ Υ - Φ Χ Ψ Ω

Χαλκιδικό Αλφάβητο (775 π.χ. - 740 π.χ.)

Α Β Κ Δ Ε Ζ Η Θ Ι Κ Λ Μ Ν Ξ Ο Ρ Σ Τ Υ Χ Φ Ψ _ _

Λατινικό Αλφάβητο (7ος αιώνας π.χ.)

Α Β C/G D E F - H - I K L M N - O P - Q R S T V X - - - -

Το Χαλκιδικό αλφάβητο αποτελεί παραλλαγή του Ελληνικού, δημιουργήθηκε στην Χαλκίδα, μεταφέρθηκε στην αποικία Κύμη στην Ιταλία και από εκεί με μικρές διαφοροποιήσεις στους Ετρούσκους αποτελώντας ουσιαστικά τον πρόγονο του πλέον χρησιμοποιούμενου αλφάβητου παγκοσμίως σήμερα, του λατινικού. - See more at: http://www.eviaportal.gr/euboea_content.asp?ID=33915#sthash.674auNrl.dpuf

- Ανάπτυξη δευτερογενούς και τριτογενούς τομέα (μεταποίηση, υπηρεσίες και εμπόριο) για αντιμετώπιση της κρίσης.
- Εμπόριο με την κοπή και χρήση νομίσματος (συναλλαγές με χαράκτηρα εμπορευματοχρηματικό). Η τάξη που πλουτίζει από αυτές τις δραστηριότητες απαιτεί σταδιακά μερίδιο στην άσκηση εξουσίας. Η αριστοκρατική κοινωνία περνάει κρίση.

Στη φωτογραφία: Χρυσός στατήρ Κροΐσου Λυδίας, 561-546π.Χ.
Εμπροσθότυπος: Δύο πρόσθια λιονταριού και βοδιού αντιμέτωπα.
Αθήνα, Νομισματικό Μουσείο.

Περισσότερες πληροφορίες για τα νομίσματα στην ηλεκτρονική διεύθυνση:
<http://www.ime.gr/chronos/04/gr/economy/index.html>

- Για πρώτη φορά χρησιμοποιούνται αργυρώνητοι (αγορασμένοι) δούλοι ως παράγοντας οικονομικής ανάπτυξης

Τα πολιτεύματα

- Βασικός θεσμός πολιτικής οργάνωσης είναι η πόλη-κράτος.
- Στα πλαίσια της πόλης – κράτους αναπτύσσονται ισχυρές κοινωνικές τάξεις, οι οποίες ασκούν εξουσία
- Η εξέλιξη του πολιτεύματος είναι διαφορετική σε κάθε πόλη-κράτος
- Σε γενικές γραμμές πάντως η εξέλιξη του πολιτεύματος ακολουθεί την παρακάτω πορεία:

Βασιλεία → Αριστοκρατία → Ολιγαρχία → Τυραννίδα → Δημοκρατία

1. Η **βασιλεία** παρακμάζει με τη δημιουργία των πόλεων-κρατών και διατηρείται μόνο σε περιοχές που διατήρησαν το φυλετικό τρόπο οργάνωσης και δε δημιούργησαν πόλεις-κράτη (Ήπειρος, Μακεδονία κλπ)
2. Η επικράτηση των ευγενών έφερε την εγκαθίδρυση **αριστοκρατικών πολιτευμάτων**. Η εξουσία βρίσκεται στα χέρια των αρίστων, που αντλούν δύναμη από την καταγωγή τους και την κατοχή γης.
3. Η ανάπτυξη του εμπορίου και της βιοτεχνίας φέρνει στο προσκήνιο νέες κοινωνικές ομάδες που διεκδικούν την εξουσία. Η ανάπτυξη της **οπλιτικής φάλαγγας**, στην οποία συμμετείχαν όσοι πολίτες μπορούσαν να αποκτήσουν όπλα,

διευκόλυνε την πρόσβαση στην εξουσία, διότι καλλιεργούσε την ιδέα της ισότητας σε όλα τα επίπεδα.

Στα τέλη του 7^{ου} και αρχές του 6^{ου} αι. π. Χ. έχουμε όξυνση των διαφορών ανάμεσα σε ευγενείς, από τη μία μεριά, πλούσιους και πλήθος από την άλλη. Η κατάσταση αντιμετωπίστηκε με καταγραφή του άγραφου εθιμικού δικαίου από άτομα κοινής αποδοχής, από την τάξη των ευγενών, τους **νομοθέτες** ή **αισυμνήτες** (Ζάλευκος και Χαρώνδας στις αποικίες της Δύσης, Πιττακός ο Μυτιληναίος, ο Λυκούργος στη Σπάρτη, ο Δράκων και ο Σόλων στην Αθήνα). Με την καταγραφή των νόμων διευρύνεται η πολιτική βάση, αφού δίνεται δικαίωμα σε περισσότερους πολίτες να συμμετέχουν στα κοινά ανάλογα με την οικονομική κατάστασή τους. Το πολίτευμα λοιπόν μεταβάλλεται σε **ολιγαρχικό/τιμοκρατικό**.

4. Η ολιγαρχία δεν έλυσε τα προβλήματα του πλήθους. Οι αντιθέσεις οξύνθηκαν και υποδαυλίστηκαν από πρόσωπα που επιθυμούσαν να εκμεταλλευθούν τις κοινωνικές ταραχές για δική τους αναρρίχηση στην εξουσία. Η προσωπική εξουσία που επέβαλαν ονομάστηκε **τυραννίδα** (η λέξη τύραννος έχει μάλλον λυδική προέλευση). Ορισμένοι τύραννοι υπήρξαν καλοί ηγέτες και φρόντισαν για την ανάπτυξη της πόλης τους και τη βελτίωση των συνθηκών ζωής των πολιτών (Πολυκράτης ο Σάμιος, Περίανδρος ο Κορίνθιος, Θεαγένης ο Μεγαρεύς, Πεισίστρατος ο Αθηναίος). Οι περισσότεροι είχαν βίαιο τέλος. Μετά το τέλος των τυραννικών καθεστώτων, στις περισσότερες πόλεις είχαμε επιστροφή στα ολιγαρχικά πολιτεύματα.

5. Μετά την πτώση των τυραννικών καθεστώτων σε λίγες πόλεις μεταξύ των οποίων και η Αθήνα, έγιναν μεταρρυθμίσεις που άνοιξαν το δρόμο προς τη **δημοκρατία** (μεταρρύθμιση Κλεισθένη). Στο δημοκρατικό πολίτευμα κυρίαρχο πολιτειακό όργανο

είναι η **Εκκλησία του Δήμου**, δηλαδή η συνέλευση όλων των ενηλίκων κατοίκων που είχαν πολιτικά δικαιώματα. Κάθε πολίτης μπορεί να πάρει το λόγο και να διατυπώσει ελεύθερα την άποψή του (**ισιογορία**), καθώς επίσης και να διαμορφώσει και να ψηφίσει τους νόμους (**ισονομία**).

Ενώ η Αθήνα βίωσε όλα τα συστήματα διακυβέρνησης, η Σπάρτη από τον 7^ο αι. π.Χ. ως τη ρωμαϊκή κατάκτηση το 2^ο αι. π. Χ. είχε ολιγαρχικό πολίτευμα.

Ο πολιτισμός

- Ο **ποιητικός λόγος** αποκτά προσωπικό ύφος, εκφράζει βιώματα και συναισθήματα
- Γέννηση **φιλοσοφίας** (από την Ιωνία, φυσικοί φιλόσοφοι) και **ιστορίας** (λογογράφοι, Ηρόδοτος)
- Στην **τέχνη**, μετά την πρώτη «ανατολίζουσα» φάση διαμορφώνονται χαρακτηριστικά που προβάλλουν τις ελληνικές αισθητικές αντιλήψεις. Στην **αρχιτεκτονική** έχουμε δυο βασικούς ρυθμούς : τον ιωνικό και το δωρικό, στη **γλυπτική** έχουμε την κατασκευή των πρώτων μεγάλων **αγαλμάτων** (κούροι και κόρες) στην **κεραμική** τον μελανόμορφο και τον ερυθρόμορφο ρυθμό.

Θραύσμα ανάγλυφου πίθου της «ανατολίζουσας» φάσης-Ίδρυμα Ν.Π. Γουλανδρή - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης Συλλογή Ν.Π. Γουλανδρή, αρ. 994

- Στη **θρησκεία** αποκρυσταλλώνονται οι θρησκευτικές δοξασίες και ο τρόπος λατρείας κάθε θεού. Τα χαρακτηριστικά του κάθε θεού γίνονται κοινά για όλους τους Έλληνες. Ιδρύονται **ιερά πανελληνίας σημασίας** (Δελφοί, Ολυμπία, Δήλος).

Οι περσικοί πόλεμοι

- ▶ **Αιτία** : Η επεκτατικότητα των Περσών
- ▶ **Αφορμή** : Η αποτυχημένη εξέγερση των Ελλήνων της Ιωνίας που ήταν φόρου υποτελείς στους Πέρσες (Ιωνική Επανάσταση, 499-494 π. Χ.)
- ▶ Η **πρώτη απόπειρα επέκτασης** των Περσών στον ελλαδικό χώρο (492 π.Χ., **Μαρδόνιος**) καταλήγει σε ολοκληρωτική καταστροφή του περσικού στόλου στον Άθω-υποταγή Θράκης και Μακεδονίας.

► Η πρώτη οργανωμένη περσική εκστρατεία (Δάτις και Αρταφέρνης) στόχευε στην τιμωρία των Ερετριέων και Αθηναίων που βοήθησαν τις Ιωνικές πόλεις στην εξέγερσή τους. Είχε χαρακτήρα ναυτικής επιχείρησης και τελείωσε με τη **μάχη στο Μαραθώνα** (490 π. Χ.) όπου οι Πέρσες ηττήθηκαν από το στρατό των Αθηναίων και των Πλαταιέων (ιδιοφυές στρατηγικό σχέδιο του **Μιλτιάδη**).

► Η δεύτερη οργανωμένη περσική εκστρατεία (**Ξέρξης, θαλάσσιες και χερσαίες δυνάμεις**) στόχευε στην κατάκτηση ολόκληρου του ελλαδικού χώρου. Οι ελληνικές πόλεις συγκάλεσαν συνέδριο στην Κόρινθο (481 π. Χ.) και συγκρότησαν αμυντική συμμαχία. Συγκρούσεις (480-479 π. Χ.): **Θερμοπύλες** (Λεωνίδα), **Αρτεμίσιο**, **Σαλαμίνα** (Θεμιστοκλής), **Πλαταιές** (Παυσανίας), **Μυκάλη**.

► Ταυτόχρονα οι Έλληνες της Δύσης αναχαιτίζουν τους **Καρχηδόνιους** στη Σικελία (Μάχη της **Ιμέρας**-480 π. Χ.).

Η σημασία των Περσικών πολέμων

✓ Συγκρούονται δυο διαφορετικοί τρόποι ζωής, δυο διαφορετικά αξιακά συστήματα, δυο διαφορετικοί πολιτισμοί

✓ Προβάλλεται ο δυναμισμός της πόλης-κράτους

✓ Δημιουργείται κοινή εθνική συνείδηση και κοινή ιστορική μνήμη των Ελλήνων (οι πρώτοι εθνικοί πόλεμοι στην ιστορία των Ελλήνων)

Ο τύμβος του Μαραθώνα

Το επίγραμμα του Σιμωνίδη του Κείου:

Ελλήνων προμαχούντες Αθηναίοι Μαραθώνι
χρυσοφόρων Μήδων εστόρεσαν δύναμιν.

Η τοποθεσία της μάχης, έγινε σημείο αναφοράς για τον αρχαίο ελληνικό κόσμο. Στις **Θερμοπύλες** ανεγέρθη, λίγο μετά τη μάχη ένας πέτρινος λέων, ως μια έντεχνη υπόμνηση του ονόματος του νεκρού Σπαρτιάτη βασιλιά. Περί το 440 π.Χ. τα λείψανα του Λεωνίδα μεταφέρθηκαν στη Σπάρτη. Η ιδιαίτερη τιμητική ταφή χαρακτηρίστηκε υπερβολική από τον Ηρόδοτο...

Το επίγραμμα του Σιμωνίδη του Κείου:

ἽΩ ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους ὅτι τῆδε
κείμεθα, τοῖς κείνων ῥήμασι πειθόμενοι.

Μετά τη μάχη των Πλαταιών οι Έλληνες αφιέρωσαν στο ιερό του Απόλλωνα στους Δελφούς το ένα δέκατο των περσικών λαφύρων. Απ' αυτά κατασκευάστηκε ο χρυσός τρίποδας που βρίσκεται πάνω σε τρικέφαλο φίδι από χαλκό. Το σύμπλεγμα συμβόλιζε τη συμμετοχή των ελληνικών πόλεων-κρατών στον πόλεμο. Η στήλη των Οφεων αποτελεί σήμερα ένα απ' τα πιο αξιόλογα μνημεία του Ιππόδρομου της Κωνσταντινουπόλεως.

2.3. Η Κλασική εποχή (480-323 π. Χ.)

Ονομάζουμε κλασική την εποχή που εκτείνεται από το τέλος των περσικών πολέμων (480 π.Χ.) μέχρι το θάνατο του μεγάλου Αλεξάνδρου (323 π.Χ.). Ο χαρακτηρισμός κλασική της αποδίδεται διότι:

- α) Οι συντελεστές της και τα επιτεύγματά τους θεωρούνται ανώτερα από κάθε προηγούμενο
- β) Τα δημιουργήματα επιβίωσαν και άσκησαν δημιουργική επίδραση σε μεταγενέστερες εποχές και
- γ) Διαμορφώθηκαν τότε οι αξίες που αποτελούν τα θεμέλια του σύγχρονου δυτικού πολιτισμού.

- Οι ψυχολογικές επιπτώσεις της νίκης των Ελλήνων στους Περσικούς πολέμους (αυτοπεποίθηση-αυτάρκεια-υπεροχή έναντι «βαρβάρων», ψυχική ευφορία) λειτουργούν ως κίνητρο για επιτεύγματα σε πολιτική, γράμματα, τέχνες.
- Μετά τους Περσικούς πολέμους για πενήντα περίπου χρόνια η Αθήνα γίνεται ηγεμονική δύναμη, αντιπαρατίθεται με τη Σπάρτη και συντελεί στη διαίρεση του ελληνικού κόσμου σε δυο συνασπισμούς και στη συνακόλουθη εμφύλια σύρραξη τριάντα περίπου χρόνων, τον Πελοποννησιακό πόλεμο.
- Στο πρώτο μισό του 4^{ου} αι. π.Χ. ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις ελληνικές πόλεις υποδαυλίζεται από τις παρεμβάσεις των Περσών, με χρήματα ή στρατιωτική βοήθεια.
- Με πρωτοβουλία του ελληνισμού της Μακεδονίας επιτυγχάνεται η πανελλήνια ένωση και ο αγώνας εναντίον των Περσών (προεργασία από το Φίλιππο Β' και ολοκλήρωση από τον Μέγα Αλέξανδρο).

Η συμμαχία της Δήλου-Αθηναϊκή ηγεμονία

Μετά τους Περσικούς πολέμους η Αθήνα ανασυγκροτείται και εξελίσσεται σε μεγάλη ναυτική δύναμη. Τίθεται επικεφαλής μεγάλου αριθμού ελληνικών πόλεων με την ίδρυση της Αθηναϊκής (Δηλιακής) συμμαχίας (478-477 π. Χ.). Στόχος της Αθήνας ήταν η ανάδειξή της σε υπερδύναμη της εποχής.

Έδρα της συμμαχίας ορίστηκε η Δήλος. Εκεί εφυλάσσετο το συμμαχικό ταμείο και συνεδρίαζαν μια φορά το χρόνο οι εκπρόσωποι των πόλεων. Αρχικά τα μέλη είχαν ίδια δικαιώματα και ίδιες υποχρεώσεις. Ο φόρος οριζόταν σε πλοία ή χρήματα.

Η Αθήνα όμως χρησιμοποίησε τη συμμαχία όχι μόνο ως μέσο επικράτησης κατά των Περσών, αλλά και ως μέσο επιβολής κυριαρχίας εναντίον των συμμάχων της. Αντίθεση δεν εκδηλώθηκε αρχικά ούτε εκ μέρους των πόλεων που δεν είχαν προσχωρήσει στη συμμαχία, ούτε και εκ μέρους της Σπάρτης που τηρούσε στάση επιφυλακτική.

Σημαντική πολιτική προσωπικότητα της εποχής, ο **Κίμων**, εκπρόσωπος της αριστοκρατικής παράταξης, υπέρ της συνεργασίας με τους Σπαρτιάτες, εργάστηκε για τη στερέωση

της αθηναϊκής δύναμης και την αντιμετώπιση των Περσών, τους οποίους αντιμετώπισε νικηφόρα στις εκβολές του Ευρυμέδοντα ποταμού στη Μ. Ασία (467 π. Χ.). Η φιλολακωνική του πολιτική αποδοκιμάστηκε και η πολιτική του ήττα έφερε και τη διακοπή των φιλικών σχέσεων Αθήνας-

Σπάρτης. Ο Κίμων εξοστρακίστηκε το 461 π. Χ., οι δημοκρατικοί με αρχηγό τον Εφιάλτη επικράτησαν, η φιλολακωνική πολιτική εγκαταλείφθηκε και στη συνέχεια αρχηγός των δημοκρατικών αναδείχθηκε ο Περικλής.

Η Αθήνα κατάφερε να επεκτείνει κι άλλο τη συμμαχία και την μετέτρεψε σε ηγεμονία με τις εξής ενέργειες:

- α) Μεταφορά του συμμαχικού ταμείου στην Ακρόπολη (454 π. Χ.) και
- β) Ένοπλες επεμβάσεις των αθηναίων στις συμμαχικές πόλεις ακόμη και με την παραμικρή υποψία αντίδρασης.

Δέκα χρόνια μετά την εξορία του (451 π. Χ.), ο Κίμωνας επιστρέφει στην Αθήνα και το πολιτικό σκηνικό ανατρέπεται: 1) Υπογράφεται πενταετής ανακωχή με τη Σπάρτη και 2) Ο Κίμων στρέφεται εναντίον των Περσών στην Κύπρο (θάνατος του Κίμωνα στην πολιορκία του Κιτίου, το 450 π.Χ., νίκη του στόλου των Αθηναίων επί του Περσικού στη Σαλαμίνα της Κύπρου, το 449 π. Χ. και υπογραφή συνθήκης με τους Πέρσες που τους υποχρέωνε να αναγνωρίσουν την ανεξαρτησία των ελληνικών πόλεων της Μ. Ασίας. Η συνθήκη αυτή ονομάζεται **Καλλίειος**, αλλά και από κάποιους ιστορικούς **Κιμώνειος**).

Μετά το θάνατο του Κίμωνα, στο πολιτικό σκηνικό κυριαρχεί ο Περικλής. Υπογράφεται τριακονταετής ειρήνη με τη Σπάρτη (**τριακοντούταις σπονδαί**, το 445 π. Χ.).

Η εποχή του Περικλή

Η προσωπικότητα του Περικλή σφραγίζει τον 5^ο π. Χ. αιώνα, ο οποίος χαρακτηρίζεται από μελετητές «**χρυσούς αιών του Περικλέους**». Η περίοδος της τριακονταετούς ειρήνης στην πραγματικότητα διήρκεσε μόνο 15 χρόνια, ταυτίζεται με την ανάπτυξη και την απόλυτη κυριαρχία της Αθήνας.

-Ο Περικλής καθιερώθηκε μετά τη δολοφονία του Εφιάλτη και το θάνατο του Κίμωνα

-Εκλεγόταν στρατηγός κάθε χρόνο με δημοκρατικές διαδικασίες

-Επιβαλλόταν στο πλήθος χωρίς να περιορίζει τις ελευθερίες του

- Ευνοήθηκε από τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες, αλλά διέθετε και μεγάλη πολιτική οξυδέρκεια.

-Η πολιτική που ακολούθησε :

- Ενίσχυσε το **δημοκρατικό πολίτευμα** (χρηματική **αποζημίωση** για τους κληρωτούς άρχοντες, τους βουλευτές και τους δικαστές, δαπάνες για την πολιτιστική ανάπτυξη των Αθηναίων, π.χ. **θεωρικά**)
- Επεκτείνει το εμπόριο της Αθήνας προς τη Δύση (συμμαχία με Εγέστα, Λεοντίους, Ρήγιο, συμβολή σε ίδρυση Θουρίων, Πειραιάς μεγάλο εμπορικό λιμάνι)
- Διασφαλίζει τα έσοδα του κράτους από :

- **Μεταλλεία:** Λαύριο σε ιδιώτες, εργασία δούλων

- **Φορολογία:** Άμεση φορολογία σε κρίσεις, μετόικιο, έμμεση φορολογία για εισαγόμενα και εξαγόμενα προϊόντα από αθηναϊκά λιμάνια

- **Φόρο συμμάχων :** Μεταφορά συμμαχικού ταμείου στην Αθήνα (8000 τάλαντα), φόροι προς τους συμμάχους με μορφή πολεμικών αποζημιώσεων

Κορινθιακό αγγείο του 5ου π. Χ αι. που εικονίζει σκλάβους να δουλεύουν στα Μεταλλεία του Λαυρίου

- **Έκτακτες εισφορές :** Λειτουργίες (αφορούσαν τους πλούσιους πολίτες και είχαν χαρακτήρα υποχρεωτικό και τιμητικό). Οι βασικές λειτουργίες ήταν η **χορηγία**, η **τριηραρχία**, η **αρχιθεωρία**, η **εστίαση** και η **γυμνασιαρχία**.

Ο Πελοποννησιακός πόλεμος (431 – 404 π. Χ.)

Υπήρξε η σφοδρότερη εμφύλια σύγκρουση του αρχαίου ελληνικού κόσμου.

Αίτια:

- ▶ Οι τριακοντούτεις σπονδές δεν έδωσαν λύση στα προβλήματα και στις τοπικές συγκρούσεις μεταξύ Αθηναίων και Σπαρτιατών, Κορινθίων και Θηβαίων.
- ▶ Η Αθηναϊκή και η Πελοποννησιακή συμμαχία βρισκόντουσαν σε διαρκή ανταγωνισμό

Βαθύτερα αίτια:

- ▶ Η φυλετική διαφορά (Ιωνες- Δωριείς)
- ▶ Διαφορετική πολιτειακή συγκρότηση (δημοκρατική Αθήνα-ολιγαρχική Σπάρτη)
- ▶ Ηγεμονικές τάσεις της Αθήνας

Πριν ξεσπάσει ο πόλεμος όλος ο ελληνικός κόσμος είχε χωρισθεί σε δυο στρατόπεδα. Ο πόλεμος κράτησε περίπου 30 χρόνια. Η περιγραφή του μας δίδεται από δυο μεγάλους ιστορικούς, τον Θουκυδίδη αρχικά και τον Ξενοφώντα στα τελευταία χρόνια.

Φάσεις του πολέμου:

- **Αρχιδάμειος/Δεκαετής πόλεμος** (431-421 π. Χ.)
- **Σικελική εκστρατεία** (415-413 π. Χ.)
- **Δεκελεικός/Ιωνικός πόλεμος** (413-404 π. Χ.)

Αποτελέσματα:

- Πόλεμος εξοντωτικός για όλες τις ελληνικές πόλεις
- Οι επιπτώσεις ήταν καθοριστικές για το μέλλον των ελληνικών πόλεων :
- Υλικές καταστροφές

-Εξαχρείωση ανθρώπων

-Ανάμιξη Περσών στα ελληνικά πράγματα

● **Άμεση συνέπεια:** Η ήττα των Αθηναίων και η αναγνώριση της Σπαρτιατικής ηγεμονίας

● **Έμμεση συνέπεια:** Παρακμή των πόλεων –κρατών κατά τον επόμενο αιώνα

Η κρίση της πόλης- κράτους

● **Κρίση στο εσωτερικό:** Οικονομική και κοινωνική

● **Κρίση στο εξωτερικό:** Ανταγωνισμοί, συγκρούσεις, παρέμβαση Περσών (παροχή χρημάτων προς διάφορες κατευθύνσεις με σκοπό τη διάσπαση των ελλήνων)

● Με περσική υποκίνηση δημιουργείται **αντισπαρτιατικός συνασπισμός** (Θήβα, Κόρινθος, Αθήνα, Άργος) μετά τη λήξη του πελοποννησιακού πολέμου.

● Ξεσπάει ο **Βοιωτικός/Κορινθιακός πόλεμος** (395-386 π. Χ.), ο οποίος λήγει με τη μειωτική για τον ελληνικό κόσμο Ανταλκίδειο ειρήνη. Όροι:

-Υποταγή των πόλεων της Μ. Ασίας και της Κύπρου στους Πέρσες

-Αυτονομία των ελληνικών πόλεων, πλην της Ίμβρου, Λήμνου και Σκύρου που έμειναν στους αθηναίους

-Η Σπάρτη σε ρόλο τοποτηρητή των περσικών συμφερόντων στην Ελλάδα.

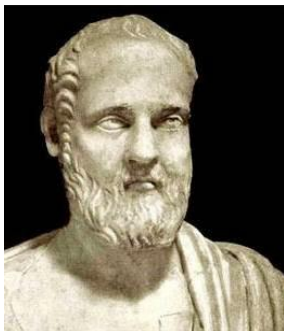
● Ακολουθεί η βραχύβια **Θηβαϊκή ηγεμονία** της οποίας η άνοδος και πτώση ορίζεται από τις μάχες των **Λεύκτρων** (371 π. Χ.) και της **Μαντινείας** (362 π. Χ.)

● Όλα τα προηγούμενα είναι τα **συμπτώματα παρακμής** των ελληνικών πόλεων-κρατών.

Η πανελλήνια ιδέα

Μέσα σε αυτό το παρακμιακό κλίμα γεννιέται το όραμα ενός πανελλήνιου συνασπισμού.

● Πρωτοδιατυπώνεται από το σοφιστή **Γοργία**, στα τέλη του 5^{ου} αι. π. Χ. (ρητορικός λόγος στην Ολυμπία)

● Κύριος εκφραστής της πολιτικής αυτής ήταν ο **Ισοκράτης**, Αθηναίος ρητοροδιδάσκαλος.

● Αρχικά προτείνει να **ανασυσταθεί η αθηναϊκή ηγεμονία** και να αναλάβει τον αγώνα εναντίον των Περσών

● Η αδυναμία της Αθήνας τον κάνει να προτείνει να αναλάβει αυτό το ρόλο ένας **ισχυρός μονάρχης** (Ευαγόρας, Ιάσοντας ή Διονύσιος Α')

● Στα γεράματά του προτείνει ως καταλληλότερο για αυτό το ρόλο **το Φίλιππο Β' της Μακεδονίας**.

● Σε όλα τα προηγούμενα αντιτίθεται με σφοδρότητα ο αθηναίος ρήτορας **Δημοσθένης**, ο οποίος πιστεύει στον πρωταγωνιστικό ρόλο της Αθήνας.

Ο Φίλιππος Β' και η ένωση των Ελλήνων
Αφού σταθεροποιεί τη θέση του στο θρόνο της Μακεδονίας, θέτει τους στόχους της πολιτικής του: α) Ισχυροποίηση της Μακεδονίας και β) επέκταση της εξουσίας του.

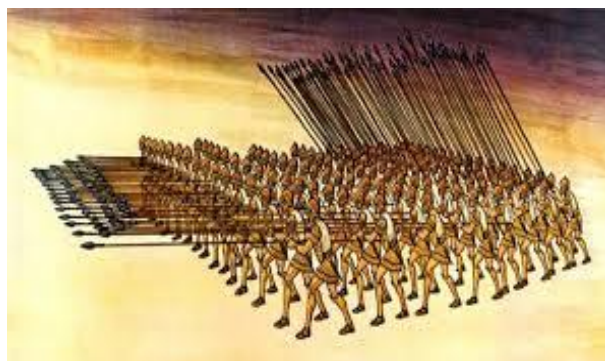
Α) Ισχυροποίηση Μακεδονικού κράτους:

- Αντιμετωπίζει επιδρομές Ιλλυριών και Παιόνων στο βορρά.
- Οργανώνει ισχυρό στρατό (μακεδονική φάλαγγα από πεζέταιρους σε βάθος 16 σειρών εξοπλισμένων με τη σάρισα, ιππικό από εταίρους και σώματα ακοντιστών, τοξοτών και πελταστών)

Χρυσός Στατήρ φιλίππου Β' Μακεδονίας με κεφαλή Απόλλωνα (μεταθανάτια κοπή)

- Δημιουργεί ισχυρή οικονομία (κατάληψη χρυσορυχείων Παγγαίου, χρυσό νόμισμα: στατήρ που εκτοπίζει τους δαρεικούς)
- Ακολουθεί επεκτατική εξωτερική πολιτική, στην αρχή με στόχο την εξασφάλιση καλλιεργήσιμων γαιών για το στρατό και στη συνέχεια με σκοπό την υπαγωγή της κεντρικής και νότιας Ελλάδας στη μακεδονική εξουσία και την ένωση των Ελλήνων κάτω από τις διαταγές του.

Β) Επέκταση της εξουσίας του στην υπόλοιπη Ελλάδα

Η επέκταση έγινε κατά στάδια:

- **1^ο στάδιο:** Καταλαμβάνει πόλεις της Χαλκιδικής και εδάφη της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης και φτάνει μέχρι τις δυτικές ακτές του Ευξείνου Πόντου

- **2^ο στάδιο:** Επέμβαση σε Θεσσαλία και νότιο Ελλάδα (αφορμή προβλήματα του Μαντείου των Δελφών), νικά Θηβαίους και Αθηναίους στη Μάχη της Χαιρώνειας (338 π. Χ.) και επιβάλλεται ως αδιαμφισβήτητος ηγέτης του κοινού αγώνα των Ελλήνων εναντίον των Περσών.

- **3^ο στάδιο:** Συνέδριο της Κορίνθου (337 π. Χ.) με συμμετοχή όλων των ελληνικών πόλεων πλην Λακεδαιμονίων. Αποφάσεις:

- Απαγόρευση συγκρούσεων μεταξύ των ελληνικών πόλεων, καθώς και της βίαιης μεταβολής των καθεστώτων τους

- Προστασία ναυσιπλοΐας και καταδίκη της πειρατείας

- Ίδρυση πανελληνίας συμμαχίας με αμυντικό και επιθετικό χαρακτήρα εναντίον των Περσών με ισόβιο αρχηγό τον Φίλιππο Β'

Το συνέδριο επαναλαμβάνεται την επόμενη χρονιά λόγω της δολοφονίας του Φιλίππου Β' και εκφράζει την εμπιστοσύνη των συνέδρων στο πρόσωπο του γιου του Φιλίππου Β' Αλέξανδρου.

Το έργο του Μεγάλου Αλεξάνδρου

- ✓ Ο **ελληνισμός** οδηγήθηκε στα **πέρατα** του τότε γνωστού κόσμου και δημιουργήθηκαν οι προϋποθέσεις για την **οικουμενική του ανάπτυξη**
- ✓ Ο Αλέξανδρος έμεινε **ζωντανός στη μνήμη** των λαών, ήρωας λαϊκών μύθων και θρύλων
- ✓ Το έργο του επηρέασε τους επόμενους αιώνες και **σημάδεψε την πορεία λαών** της ανατολής.
- ✓ Στο **στρατιωτικό τομέα** υπήρξε διορατικός στρατηγός με μεγαλοφυή σκέψη για την κατάκτηση περιοχών, για την εφαρμογή σχεδιασμού για αντιμετώπιση του αντιπάλου σε κατά μέτωπον συγκρούσεις και σε πολιορκίες πόλεων
- ✓ Στην **πολιτική δράση** του κύριος στόχος υπήρξε η **ανάμιξη** του ελληνικού με τον ασιατικό κόσμο και η **ένωσή** τους κάτω από ισχυρή διοίκηση. Αποδέχθηκε στις τοπικές παραδόσεις, τους διαφορετικούς τρόπους άσκησης εξουσίας του κάθε λαού, διατήρησε τις σατραπείες με διοικητές Έλληνες ή Πέρσες και δημιούργησε σχετική διοικητική παράδοση.
- ✓ Στον **οικονομικό τομέα** δημιούργησε **σύστημα νομισματικής οικονομίας** με ενιαίο χαρακτήρα και εγκατέλειψε την ιδέα του αυτοκρατορικού θησαυροφυλακίου. Δημιούργησε **φορολογικές περιφέρειες** που περιελάμβαναν περισσότερες από μια σατραπείες. Μετάβαλε σε χρυσό νόμισμα τους θησαυρούς που συγκεντρωνόντουσαν.
- ✓ Στον **πολιτιστικό τομέα** η σημασία της εκστρατείας του είναι τεράστια (**ένοπλη εξερεύνηση**). **Διαδόθηκε η ελληνική γλώσσα** και ο ελληνικός **πολιτισμός**, υιοθετήθηκαν πολιτιστικά στοιχεία των λαών της ανατολής, **ιδρύθηκαν νέες πόλεις**, εξερευνήθηκαν περιοχές, στις εκστρατείες συμμετείχαν φιλόσοφοι και ερευνητές.

"Εκστρατείες του Μεγάλου Αλεξάνδρου" από τον George Tsiagalakis Based on sources from: Mircalla22/Captain Blood - based on PNG work by Mircalla22 (CC-BY-SA 3) and Dpt of History, US Military Academy (Public domain).

Ο πολιτισμός.

Το μέτρο της ανάπτυξής του δίνεται α) από τα καλλιτεχνικά και πνευματικά επιτεύγματα και β) από την καθημερινή ζωή στις ελληνικές πόλεις (Ελλάδα και αποικίες)

α) Καλλιτεχνικά και πνευματικά επιτεύγματα:

- Τον 5^ο και 4^ο αιώνα δημιουργούνται έργα απaráμιλλα σε λαμπρότητα καλλιτεχνική και πνευματική, τα οποία χρησιμεύουν ως πρότυπα για τους μεταγενέστερους δημιουργούς.
- Η Αθήνα κρατά τα πρωτεία στην πολιτιστική ανάπτυξη: η ευημερία και η ποιότητα ζωής γίνονται πόλος έλξης για καλλιτέχνες και ανθρώπους του πνεύματος άλλων πόλεων. Ο 5^{ος} αιώνας π. Χ. έχει ταυτιστεί με τη δράση του Περικλή, την οικοδόμηση σπουδαίων μνημείων (Ακρόπολη) και την τέλεση μεγάλων πανηγύρεων και πνευματικών εκδηλώσεων (Παναθήναια, Ελευσίνα μυστήρια, Διονυσιακές γιορτές με θεατρικές παραστάσεις κλπ)

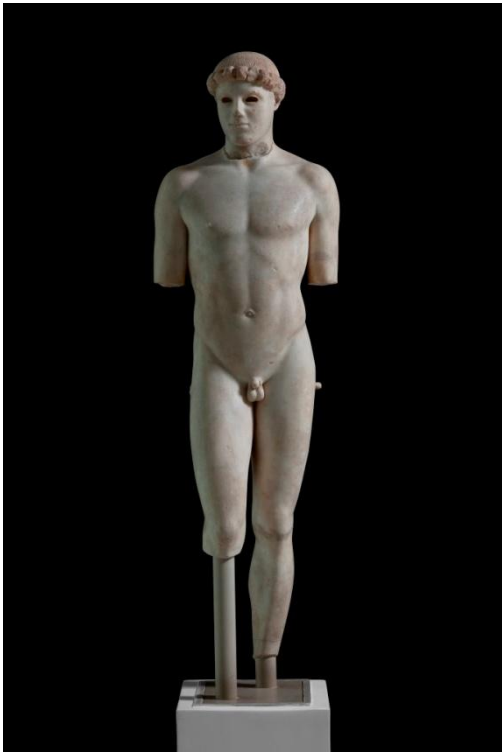
β) Καθημερινή ζωή:

- Η χειρωνακτική εργασία αντιμετωπίζεται με περιφρόνηση
- Κύρια ενασχόληση των πολιτών είναι τα κοινά
- Οι πολίτες διασκεδάζουν σε ιδιωτικά συμπόσια και σε δημόσιες γιορτές και πανηγύρεις (π.χ. με παρακολούθηση θεατρικών παραστάσεων)
- Το πολιτιστικό επίπεδο της εποχής φανερώνεται και από τον κοινωνικό χαρακτήρα των ειδικών τελετών που πλαισιώνουν τη γέννηση, το γάμο και το θάνατο.

Σε ό,τι αφορά στην πνευματική παραγωγή:

- **Φιλοσοφία:** Στο επίκεντρο ο άνθρωπος και τα προβλήματά του. Η ερμηνεία των φαινομένων γίνεται με βάση τη λογική (ορθολογισμός). Αρχικά οι σοφιστές και ο Σωκράτης (5^{ος} αι. π. Χ.) και στη συνέχεια ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης (4^{ος} αι. π. Χ.) επιδίωξαν με τη διδασχή τους να βελτιώσουν τον άνθρωπο και τη ζωή του.
- **Ιστοριογραφία:** Εκπρόσωποι τον 5^ο αι. π. Χ. ο Ηρόδοτος και ο Θουκυδίδης (θέτει τα θεμέλια της επιστημονικής ιστορικής συγγραφής) και στη συνέχεια (4^ο αι. π. Χ.) ο Ξενοφών (στα βήματα του Θουκυδίδη).
- **Ποιητική τέχνη:** Η τραγωδία (Αισχύλος, Σοφοκλής, Ευριπίδης) και η κωμωδία (Αριστοφάνης) είναι η μεγάλη προσφορά της Αθήνας της κλασικής εποχής στην ανθρωπότητα.
- **Ρητορικός λόγος:** Καλλιεργείται κυρίως τον 4^ο αιώνα π. Χ. (Λυσίας, Ισοκράτης, Δημοσθένης) καθώς ανθίζει το δημοκρατικό πολίτευμα και η οργάνωση της δικαιοσύνης προς όφελος του πολίτη.
- **Επιστήμες:** Συστηματοποιούνται οι γνώσεις για τη φύση και τον άνθρωπο. Οι φιλόσοφοι-ειδικοί ερευνητές ασχολούνται με αστρονομία και μαθηματικά (Μέτων ο

Αθηναίος), με την πολεοδομία (Ιππόδαμος ο Μιλήσιος) , την ιατρική (Ιπποκράτης ο Κώος, ο οποίος εισάγει την αντίληψη ότι οι ασθένειες έχουν φυσικά αίτια).

- **Τέχνες:** Μεγάλη ανάπτυξη των εικαστικών τεχνών. *Αρχιτεκτονική* (ΙΚτίνος, Καλλικράτης, Μνησικλής), *πλαστική* (Φειδίας και οι μαθητές του Αλκαμένης, Αγοράκριτος, Μύρων, Πολύκλειτος, τον 5^ο αι. π. Χ. και Πραξιτέλης, Σκόπας και Λύσιππος, τον 4^ο αι. π. Χ.) , *ζωγραφική* (Πολύγνωτος, Μίκων, Ζεύξις τον 5^ο αι. π. Χ. και Πάμφυλος, Απελλής και Πρωτογένης τον 4^ο αι. π. Χ.), *αγγειογραφία*.

Το παιδί του Κριτίου: Αντιπροσωπευτική δημιουργία της εποχής μετά τους περσικούς πολέμους. Συνδυάζει κίνηση, πλαστικότητα και σοβαρότητα στην έκφραση του προσώπου. Θεωρείται έργο του γλύπτη Κριτίου. Μετά το 480 π.Χ. Μάρμαρο Πάρου

Για τον «Αλέξανδρο κεραυνοφόρο», στο ναό της Εφεσσίας Αρτέμιδος, ο Πλίνιος μας παραδίδει ότι ο Απελλής έλαβε ως αμοιβή το υπέρογκο ποσό των 20 χρυσών ταλάντων.

III. ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Αρχίζουν με το θάνατο του Μ. Αλεξάνδρου (323 π. Χ.) και τελειώνουν με την κατάκτηση της Αιγύπτου από τους Ρωμαίους (30 π. Χ.). Ονομάζονται έτσι από το ρήμα **ελληνίζω** = συμπεριφέρομαι ως Έλληνας.

Η αυτοκρατορία που δημιούργησε ο Αλέξανδρος ήταν εφήμερη, όμως δημιούργησε νέα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτικά δεδομένα για τον Ελληνισμό. Μετά το θάνατό του κατακερματίζεται σε μικρά βασίλεια, λόγω των συγκρούσεων των διαδόχων του. Τα ελληνιστικά βασίλεια κυβερνώνται από δυναστείες των επιγόνων του Μ. Αλεξάνδρου και παγιώνεται έτσι το σύστημα της απόλυτης μοναρχίας. Το κέντρο βάρους μετατοπίζεται από την Ελλάδα στις επαρχίες της Ανατολής. Λίγες πόλεις –κράτη στην Ελλάδα διατηρούν την εσωτερική τους οργάνωση ενώ άλλες συγκροτούν ομοσπονδίες όπως ήταν οι συμπολιτείες. Από τον 2^ο αι. π. Χ. αρχίζει η επέκταση των Ρωμαίων βαθμιαία στον ελληνικό χώρο και στην Ανατολή.

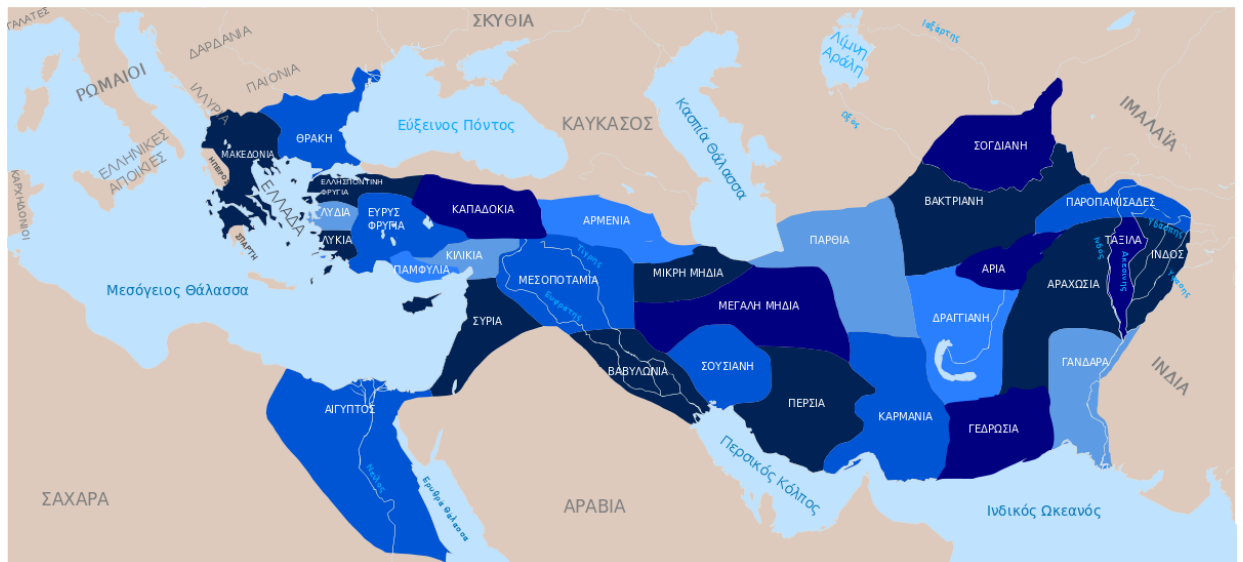

- Βασίλειο του Κασσάνδρου
- Άλλοι Διάδοχοι
- Βασίλειο του Σέλευκου
- Βασίλειο του Λυσίμαχου
- Βασίλειο του Πτολεμαίου
- Ήπειρος
- Άλλα Βασίλεια
- Καρχηδόνα
- Ρώμη
- Ελληνικές Αποικίες

Στο χάρτη (επάνω) εικονίζεται η διανομή της αυτοκρατορίας του Μ. Αλεξάνδρου από τους επιγόνους.

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%9A%CE%AC%CF%83%CF%83%CE%B1%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%82>

Στο χάρτη της επόμενης σελίδας εικονίζεται η τελική διανομή μετά τη συμφωνία της Βαβυλώνας (323 π. Χ.) και τη συμφωνία του Τριπαραδείσου (321 π. Χ.)

<https://el.wikipedia.org/wiki/%CE%94%CE%B9%CE%AC%CE%B4%CE%BF%CF%87%CE%BF%CE%B9%CF%84%CE%BF%CF%85%CE%9C%CE%B5%CE%B3%CE%AC%CE%BB%CE%BF%CF%85%CE%91%CE%BB%CE%B5%CE%BE%CE%AC%CE%BD%CE%B4%CF%81%CE%BF%CF%85>

1.2. Τα χαρακτηριστικά του ελληνιστικού κόσμου

α) Οικονομικά: Συνέπειες της κατάλυσης της περσικής αυτοκρατορίας και της εξάπλωσης του ελληνισμού ήταν:

- Ενιαίο οικονομικό σύστημα για Έλληνες και αλλοεθνείς σε όλο τον ελληνιστικό κόσμο (κοινό νομισματικό σύστημα, κοινή δημοσιονομική πολιτική, κοινός τρόπος συναλλαγών)
- Οι βασιλείς κατέχουν το σύνολο της γης και του μεγαλύτερου μέρους της γεωργικής παραγωγής.
- Η πλούσια παραγωγή προϊόντων και οι πυκνές ανταλλαγές αγαθών ανάμεσα στα ελληνιστικά βασίλεια δίνουν μεγάλη ώθηση στο εμπόριο
- Τα ελληνικά νομίσματα αντικαθιστούν τα περσικά
- Δημιουργούνται τράπεζες και χρησιμοποιούνται επιταγές

β) Κοινωνικά: Διαμορφώνονται τρεις κοινωνικές τάξεις:

α. **Έλληνες και εξελληνισμένοι γηγενείς** (λίγοι) αποτελούν την προνομιούχο τάξη, αστικού χαρακτήρα (έμποροι, τραπεζίτες, ανώτεροι βασιλικοί υπάλληλοι και όσοι ασκούν εξουσία)

β. **Γηγενείς** (οι περισσότεροι) αποτελούν την τάξη των εργατών και μικροκαλλιεργητών που σιγά σιγά συσσωρεύονται στα αστικά κέντρα αναζητώντας καλύτερη τύχη

γ. **Δούλοι** : Η εποχή ευνοεί την ανάπτυξη της δουλείας. Δούλοι χρησιμοποιούνται όπου δεν επαρκεί η εργασία των ελευθέρων πολιτών. Η εξαρτημένη εργασία δουλοπαροικιακού χαρακτήρα δεν εγκαταλείφθηκε, αλλά δεν επαρκούσε πλέον για

την κάλυψη των αναγκών πολυτελούς διαβίωσης των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων.

γ) Πολιτικά: Το πολίτευμα είναι η **απόλυτη μοναρχία** (όλες οι εξουσίες στο πρόσωπο του ηγεμόνα, διακυβέρνηση από τον ηγεμόνα και ένα επιτελείο από Έλληνες και λίγους γηγενείς εξελληνισμένους που αποτελούσαν τα ανώτερα κοινωνικά στρώματα, ο ηγεμόνας λατρεύεται από τους υπηκόους, ο απλός πολίτης δεν έχει πια κανένα θεσμικό ρόλο, υπάρχει μεγάλη στροφή προς την ικανοποίηση ατομικών συμφερόντων)

Μετατόπιση του κέντρου βάρους από την Ελλάδα στις μεγάλες πόλεις της Ανατολής (Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Πέργαμος κλπ). Οι πόλεις αυτές αποτελούν πλέον τα μεγάλα διοικητικά, οικονομικά και πολιτιστικά κέντρα του ελληνιστικού κόσμου. Η μητροπολιτική Ελλάδα κυβερνήθηκε όπως η Μακεδονία. Μερικές πόλεις –κράτη (Αθήνα, Σπάρτη, Ρόδος, Δήλος κλπ) διατηρούν την αυτονομία τους, αλλά πολλές φορές υπακούουν στις επιθυμίες των βασιλέων. Άλλες περιοχές (Αιτωλία, Αχαΐα κλπ) ενώνονται σε συνομοσπονδίες για να διατηρήσουν την αυτονομία τους.

2. Ο Ελληνιστικός πολιτισμός

Ονομάστηκε έτσι ο πολιτισμός που προήλθε από τη σύνθεση ελληνικών και ανατολικών στοιχείων τους τρεις τελευταίους προχριστιανικούς αιώνες. Αποτελεί συνέχεια του ελληνικού πολιτισμού της κλασικής εποχής. Ο Αλέξανδρος διέδωσε τον ελληνικό πολιτισμό ως τις Ινδίες. Οι λαοί της Ανατολής δέχθηκαν βαθιά επίδραση του Ελληνισμού, αλλά και οι Έλληνες επηρεάστηκαν από αυτούς.

Ο πολιτισμός αυτός απέκτησε οικουμενικό χαρακτήρα ξεπερνώντας τα στενά σύνορα της Ελλάδας, αλλά και των ελληνιστικών βασιλείων. Η οικουμενικότητά του οφείλεται στις διαρκείς μετακινήσεις ανθρώπων, αγαθών και ιδεών στα όρια εξάπλωσης του ελληνισμού. Επίσης οφείλεται στη δημιουργία μεγαλουπόλεων που εξελίχθηκαν σε πολιτιστικά κέντρα (Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Πέργαμος). Η οικουμενικότητα είναι φανερή σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής ζωής (γλώσσα, θρησκευτικές πεποιθήσεις, γράμματα, επιστήμες, τέχνες)

2.1. Τα ελληνιστικά πνευματικά κέντρα

Οι μεγαλουπόλεις και πνευματικά κέντρα της Ανατολής (Αλεξάνδρεια, Αντιόχεια, Πέργαμος)

✓ Ιδρύθηκαν από τον Αλέξανδρο και του διαδόχους του

✓ Γρήγορα απέκτησαν χαρακτηριστικά μεγάλων αστικών κέντρων με οικονομική και πολιτιστική ισχύ

✓ Χτίστηκαν με οργανωμένο πολεοδομικό σύστημα και περιβάλλονταν από τείχη

✓ Διέθεταν ανάκτορα, αγορές, γυμνάσια, θέατρα, στάδια, παλαιίστρες, βιβλιοθήκες, ιερούς χώρους (βωμούς, στοές, ναούς κλπ)

Αλεξάνδρεια

- √ Ιδρύθηκε από τον Αλέξανδρο το 331 π. Χ.
- √ Εξελίχθηκε σε μεγάλο οικονομικό και πνευματικό κέντρο
- √ Κατοικήθηκε από Έλληνες, Αιγύπτιους και Εβραίους

√ Η ανάπτυξή της οφείλετο κυρίως στο λιμάνι της (**Φάρος** ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου)

√ Κυριότερα οικοδομήματά της : 1. Το **Μουσείο** (οικοδόμημα αφιερωμένο στις Μούσες, τόπος συνάντησης

πνευματικών ανθρώπων, με βοτανικό και ζωολογικό κήπο, καθώς και χώρους για αστρονομικές μελέτες) και 2. Η **Βιβλιοθήκη** (η μεγαλύτερη της αρχαιότητας με περίπου 500.000 χειρόγραφα, όπου οι γραμματικοί, οι πρώτοι φιλόλογοι κατέγραφαν και σχολίαζαν τα κείμενα των αρχαίων συγγραφέων. Το έργο τους διευκόλυνε η **αφθονία παπύρου**)

Αντιόχεια

- √ Ιδρύθηκε από το Σέλευκο, το 300 π. Χ. στις όχθες του ποταμού Ορόντη
- √ Ονομαζόταν και **Τετράπολις**, γιατί ήταν χωρισμένη σε τέσσερις περιτειχισμένους συνοικισμούς, ενώ υπήρχε και εξωτερικό ενιαίο τείχος.
- √ Ήταν στολισμένη με λαμπρά οικοδομήματα και αγάλματα
- √ Κατοικείτο από Μακεδόνες, Αθηναίους, Κρήτες, Κύπριους (στην αρχή) ενώ στη συνέχεια την κατέκλυσαν και εκπρόσωποι πολλών ασιατικών εθνών, αναδεικνύοντάς την βαθμιαία σε πολυπολιτισμικό κέντρο.

Πέργαμος

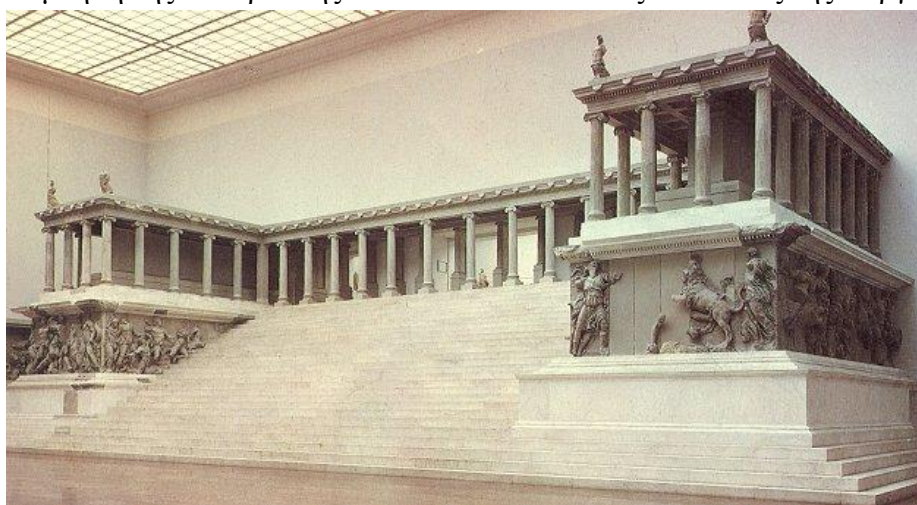
- √ Πρωτεύουσα του κράτους των Ατταλιδών στη Μ. Ασία
- √ Αναπτύχθηκε κατά την εποχή του Φιλέταιρου που ζήτησε τη βοήθεια του Σέλευκου κατά την αποστασία του από το βασίλειο της Θράκης Λυσίμαχο. Στη συνέχεια οι διάδοχοί του και κυρίως ο Άτταλος Α' ανεξαρτητοποιήθηκαν από τους Σελευκίδες.
- √ Είχε οχυρωμένη ακρόπολη διαρθρωμένη σε τρεις εξώστες
- √ Φημισμένη για τη βιβλιοθήκη της (200.000 χειρόγραφα περίπου σε περγαμηνή = επεξεργασμένο δέρμα εμβρύου

κατσίκας)

✓ Είχε μουσείο (σαν τα σύγχρονα)

✓ Διάσημο μνημείο ήταν ο Βωμός του Διός, αρχιτεκτονικό έργο μεγάλων διαστάσεων σε ανάμνηση της απόκρουσης των Γαλατών από τους κατοίκους της Περγάμου

Η Δυτική πλευρά του βωμού, όπως εκτίθεται στο Μουσείο του Βερολίνου

2.2. Η γλώσσα

- Έλληνες και εξελληνισμένοι γηγενείς χρησιμοποιούν την Ελληνική γλώσσα, η χρήση της οποίας αναδεικνύει την οικουμενικότητα του ελληνοιστικού πολιτισμού.
- Η μορφή της γλώσσας των ελληνοιστικών χρόνων είναι γνωστή ως **Κοινή Ελληνική** ή απλώς **Κοινή**. Προέκυψε από συγχώνευση διαλέκτων με βάση την αττική διάλεκτο και με επικράτηση των πιο απλών τύπων. Πήρε τη μορφή ενιαίου γλωσσικού συστήματος για επικοινωνία προφορική και γραπτή. Χρησιμοποιήθηκε από τους απλούς ανθρώπους αλλά και από τους συγγραφείς. Η τεράστια διάδοσή της την ανέδειξε σε όργανο διάδοσης του χριστιανισμού (γλώσσα της Βίβλου)

2.3. Η θρησκεία

Η εξάπλωση του Ελληνισμού και η ανάμειξή του με τους λαούς της Ανατολής είχε συνέπειες και στη θρησκεία:

- Ανάμειξη των θρησκευτικών πεποιθήσεων
- Κοινωνικοί και πολιτικοί λόγοι συμβάλλουν στη διάδοση νέων θρησκευτικών πεποιθήσεων (συνεργασία βασιλέων –τοπικών ιερατείων, υιοθέτηση τοπικών δοξασιών και λατρειών)
- Η αβεβαιότητα ωθεί τους απλούς ανθρώπους σε αναζήτηση ελπίδας για μετά θάνατον ζωή.
- Επικράτηση λατρειών με έντονο μυστηριακό χαρακτήρα (Ελευσίνια μυστήρια, Διονυσιακές τελετές, μυστήρια Ίσιδας, Μίθρα και Κυβέλης)

- Εμφάνιση νέων λατρειών (Σέραπις ή Σάραπις, θεός αντίστοιχος με τον Πλούτωνα, η λατρεία του οποίου εξαπλώθηκε στην Αίγυπτο, σε πόλεις της Ελλάδας και σε νησιά του Αιγαίου)
- Η συνένωση θρησκευτικών δοξασιών και η διαμόρφωση νέων λατρειών ονομάζεται **θρησκευτικός συγκρητισμός**.

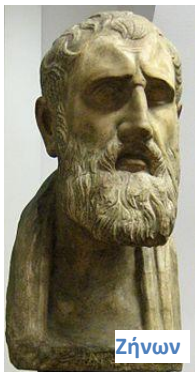
2.4. Τα γράμματα

- Μαζική παραγωγή βιβλίων λόγω της διάδοσης της γραφικής ύλης (παπύρου, περγαμηνής) και της ίδρυσης βιβλιοθηκών-πνευματικών κέντρων (Αλεξάνδρεια, Πέργαμος κλπ)
- Οι συγγραφείς μιμούνται τα έργα της κλασικής εποχής
- Πνευματικοί άνθρωποι ασχολούνται με τη συγκέντρωση έργων παλαιότερων συγγραφέων, τα οποία στη συνέχεια στις βιβλιοθήκες αντιγράφονται και σχολιάζονται από τους γραμματικούς (=πρώτοι φιλόλογοι)

Η **ποίηση** δεν παρουσιάζει σπουδαία έργα από πρωτοτυπία και έμπνευση. Πολλοί ποιητές κολακεύουν τους ισχυρούς (π.χ. Καλλίμαχος-Η κόμη της Βερενίκης). Άλλοι μιμούνται παλαιότερα είδη, όπως το ηρωικό έπος (π.χ. Απολλώνιος ο Ρόδιος, Αργοναυτικά). Παράλληλα όμως δημιουργούνται καινούργια ποιητικά είδη (Ειδύλλια του Θεοκρίτου-βουκολική ποίηση, Μίμοι του Ηρόνδα-σατιρικός λόγος), καλλιεργείται το επίγραμμα και από τα θεατρικά είδη μόνο η κωμωδία (εμφάνιση νέας κωμωδίας που σατιρίζει ανθρώπινους χαρακτήρες και ελαττώματα καθημερινών ανθρώπων-Μένανδρος)

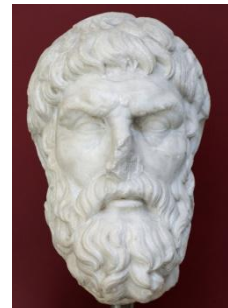
Η **ιστοριογραφία** προς τα τέλη των ελληνιστικών χρόνων παρουσιάζει έναν εκπρόσωπο εφάμιλλο των κλασικών ιστορικών. Ο **Πολύβιος ο Μεγαλοπολίτης** ζει τους χρόνους της ρωμαϊκής επέκτασης, γράφει την ιστορία της εποχής του και προσπαθεί να εξηγήσει στο έργο του τους λόγους επικράτησης των Ρωμαίων.

Στη **φιλοσοφία**, κέντρο εξακολουθεί να είναι η παρηκμασμένη Αθήνα με τις δυο φιλοσοφικές της σχολές (Ακαδημία Πλάτωνα και Λύκειο Αριστοτέλη), αλλά και με

Ζήνων

δυο νέες σχολές που ιδρύονται, οι οποίες στρέφουν την προσοχή προς πρακτικά και ηθικά προβλήματα της ζωής του καθημερινού ανθρώπου (**Σχολή του Ζήνωνα** με έδρα την Ποικίλη Στοά, όπου διδάσκεται η στωική φιλοσοφία, ότι δηλαδή ο άνθρωπος πρέπει να είναι αυτάρκης και εγκρατής, ότι η ζωή έχει μικρή αξία και ότι η ευτυχία δεν εξαρτάται από τα επίγεια και **Σχολή του Επίκουρου**, με έδρα τον Κήπο. Η Επικούρεια φιλοσοφία διδάσκει ότι η γνώση της φύσης απαλλάσσει τον άνθρωπο από

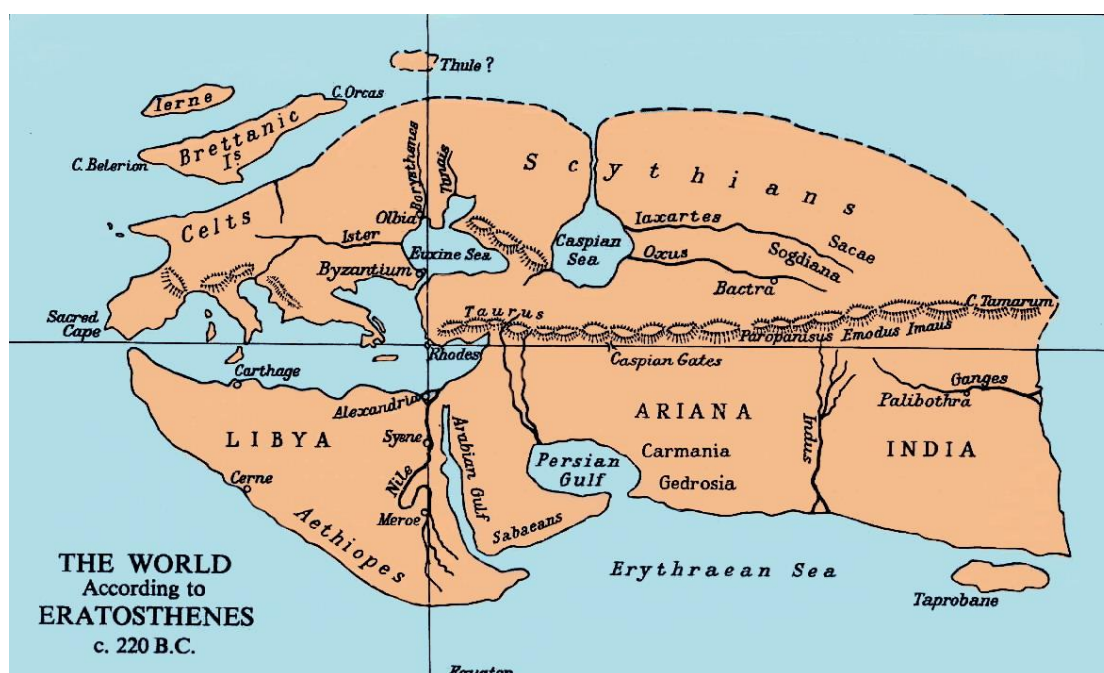
Επίκουρος

το φόβο και ότι η πνευματική απόλαυση οδηγεί στην ευτυχία.

2.5. Οι επιστήμες

Συστηματοποιείται η ταξινόμηση των γνώσεων με το σύστημα του Αριστοτέλη. Συμβάλλει σε αυτή την κατεύθυνση η εκστρατεία του Μ. Αλεξάνδρου (ένοπλη εξερεύνηση)

Γεωγραφικές γνώσεις : Διευρύνθηκαν με ανακάλυψη νέων περιοχών. Ο **Νέαρχος** κάνει τον παράπλου των ακτών του Ινδικού Ωκεανού και περιγράφει τις περιοχές. Ο **Πυθέας ο Μασσαλιώτης** φθάνει ως το βορειότερο άκρο της Αγγλίας. Ο **Ερατοσθένης** δημιουργεί έναν παγκόσμιο χάρτη.

Παράλληλα εξελίσσονται και οι **αστρονομικές γνώσεις**. Οι γνώσεις που κληροδοτήθηκαν από τους λαούς της Μεσοποταμίας για τα άστρα διευρύνονται και διατυπώνονται από τον **Αρίσταρχο το Σάμιο** δυο σημαντικές θεωρίες: 1) Η θεωρία για τη **σφαιρικότητα** της γης και 2) η θεωρία για τη **διπλή της κίνηση** γύρω από τον ήλιο και γύρω από τον άξονά της.

Στις αστρονομικές έρευνες συντελεί η πρόοδος των **μαθηματικών**. Κέντρο ανάπτυξης ήταν η Αλεξάνδρεια και σπουδαιότερος εκπρόσωπος ο **Ευκλείδης** (**Στοιχεία**).

Οι **φυσικές επιστήμες** καλλιεργούνται από τον Αρχιμήδη το Συρακούσιο, ο οποίος ασχολείται μεταξύ άλλων με το ειδικό βάρος των σωμάτων, τους μοχλούς, τα κάτοπτρα.

Η Αλεξάνδρεια ήταν το κέντρο των **φυσιογνωστικών επιστημών**. Υπήρχε βοτανικός και ζωολογικός κήπος για μελέτη φυτών και ζώων από τις χώρες της Ανατολής. Η βιολογία σημειώνει πρόοδο με τις έρευνες του **Ηρόφιλου** για το νευρικό σύστημα και την κυκλοφορία του αίματος. Επίσης εξελίσσονται οι **ιατρικές γνώσεις**

που από τον 5^ο αι. π. Χ. είχε κάνει γνωστές ο Ιπποκράτης. Τις γνώσεις αυτές συστηματοποιεί ο Γαληνός από την Πέργαμο (2^ο αι. μ. Χ.).

2.6. Οι τέχνες

- Αντανακλούν τις κοινωνικές και πολιτιστικές συνθήκες των ελληνοιστικών χρόνων
- Συνεχίζει την κλασική τέχνη ως προς την πρωτοτυπία και την παραγωγικότητα, αλλά διαφοροποιείται ως προς τη μορφή και το περιεχόμενο
- Στόχος των έργων είναι αφενός να προκαλέσουν το θαυμασμό και την κατάπληξη, αφετέρου να εκφράσουν ανθρώπινα συναισθήματα
- Τα ακμάζοντα καλλιτεχνικά κέντρα βρίσκονται ακόμη στην κυρίως Ελλάδα, δημιουργούνται όμως και νέα στη Ρόδο και στην Πέργαμο, όπου λειτουργούν τοπικές καλλιτεχνικές σχολές.

Η αρχιτεκτονική

√ είχε κοσμικό χαρακτήρα (οικοδόμηση ναών περιορισμένη) και υπηρετούσε το μεγαλείο των ηγεμόνων\

√ στράφηκε προς οικοδομήματα μεγάλων διαστάσεων και πληθωρικής διακόσμησης αλλά και οικοδομήματα πρακτικού χαρακτήρα ανάλογα με την ισχύ και τον πλούτο του μονάρχη (ανάκτορα, αγορές, γυμνάσια, στοές κλπ).

√ περιελάμβανε και την κατασκευή μεγάλων και πολυτελών οικιών.

Η πλαστική

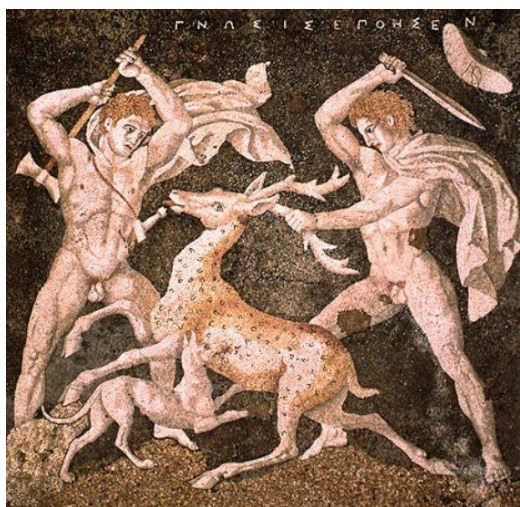
√ υπάρχει απομάκρυνση από την εξιδανίκευση και την ηρεμία των κλασικών χρόνων και απόδοση του ψυχικού κόσμου, των συναισθημάτων των ανθρώπων της εποχής (αγωνία, πόνος, πάθος)

√ Χαρακτηριστικά έργα η Νίκη της Σαμοθράκης, το σύμπλεγμα του Λαοκόωντα, το σύμπλεγμα της Αφροδίτης και του Πάνα, τα γλυπτά του Βωμού του Διός στην Πέργαμο κ. α.)

Η ζωγραφική

√ έφθασε σε υψηλό καλλιτεχνικό επίπεδο

√ έχουμε ακμή της τέχνης του ψηφιδωτού(αριστουργηματικές ψηφιδωτές συνθέσεις σε κατοικίες στην Πέλλα, τη Ρόδο, τη Δήλο και άλλα μέρη)

Κατεργασία πολυτίμων μετάλλων

√ Προτίμηση των νέων ηγεμόνων

√ Αργυρά και χρυσά αγγεία, κοσμήματα και χρυσά στεφάνια

√ Μεγάλος αριθμός αντικειμένων

√ Υπέμετρα δεξιοτεχνία

Υαλουργία

√ Εμφανίσθηκε προς το τέλος της ελληνοιστικής εποχής

√ Φυσητό γυαλί

√ Παραμερίσθηκαν οι προηγούμενες τεχνικές κατασκευής θολού χρωματιστού γυαλιού για φιαλίδια ή ως ένθετο υλικό για διακόσμηση αντικειμένων

IV. Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΥΣΗΣ. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΔΥΤΙΚΗΣ ΜΕΣΟΓΕΙΟΥ ΚΑΙ ΡΩΜΗ

3.3. Η ίδρυση της Ρώμης και η οργάνωσή της.

- Σύμφωνα με την παράδοση η Ρώμη ιδρύθηκε το 753 π. Χ. από το **Ρομύλο**, απόγονο του **Αινεία**, που κατέφυγε στην Ιταλία μετά την πυρπόληση και καταστροφή της Τροίας από τους Έλληνες.

- 753 π. Χ. έως τέλος του 6^{ου} π. Χ. αιώνα: 6 **βασιλείς**, μερικοί εκ των οποίων ήταν **Ετρούσκοι**

- Η αρχαιολογική έρευνα έχει αποδείξει ότι στο διάστημα από το 10^ο -8^ο αι. π. Χ. υπήρχαν μικροί οικισμοί στη θέση της πόλης που συνενώθηκαν στα πρότυπα των Αθηνών μάλλον από τους Ετρούσκους όταν αυτοί κατέλαβαν το Λάτιο τον 7^ο αι. π. Χ. Πραγματοποίησαν μεγάλα έργα (αποξήρανση ελών, δημιουργία κεντρικού αποχετευτικού αγωγού, αγοράς, ναού του Διός στο Καπιτώλιο). Οι Ετρούσκοι εκδιώκονται κατά τα τέλη του 6^{ου} αι. π. Χ. από τους κατοίκους της περιοχής. Ακολουθεί συστηματική οργάνωση των Ρωμαίων, κυριαρχία τους στο Λάτιο και αποτελεσματική αντιμετώπιση των κατοίκων των γειτονικών περιοχών.

Κοινωνική συγκρότηση: Κατά την περίοδο της βασιλείας έχουμε τρεις τάξεις:

α) Πατρίκιοι: Ρωμαίοι μέλη των παλιών μεγάλων οικογενειών, που συγκροτούν τα ρωμαϊκά γένη (Οικογένειες +άμεσα μέλη+ παρακλάδια). Ονομάζονται Πατρίκιοι γιατί κατάγονται από τον ίδιο πατέρα, τον οποίο αναγνωρίζουν ως αρχηγό.

β) Πελάτες: Υπήκοοι και προστατευόμενοι των πατρικίων. Καταγωγή μάλλον προίταλική (Λίγυρες). Με επιμιξία συγχωνεύθηκαν σταδιακά με τους Πατρικίους.

γ) Πληβείοι (plebs- plebis = πλήθος): Όλοι οι νεότεροι κάτοικοι της Ρώμης και των γύρω περιοχών που προέρχονταν είτε από υποχρεωτική μετοίκηση μετά από κατάληψη της περιοχής τους είτε από μετεγκατάστασή τους στη Ρώμη σε αναζήτηση καλύτερης τύχης. Δεν είχαν κανένα δεσμό με τις άλλες δύο τάξεις, ούτε πολιτικά δικαιώματα και απαγορευόταν να νυμφευθούν με Πατρίκιες.

Πολιτική οργάνωση: Στην περίοδο της βασιλείας αρχηγός του κράτους είναι ο **βασιλιάς**, θρησκευτικός αρχηγός, ηγέτης του στρατού και ανώτατος δικαστής. Τις δικαιοδοσίες του ελέγχουν δυο σώματα: η **Σύγκλητος** και η **Εκκλησία του λαού**.

Η **Σύγκλητος** αποτελείται αρχικά από 100 και μετά από 300 μέλη, αρχηγούς των ρωμαϊκών γενών. Είναι θεματοφύλακας των παραδόσεων και των εθίμων της Ρώμης. Μαζί με το βασιλιά συγκαλεί την Εκκλησία του λαού και επικυρώνει τις αποφάσεις της.

Η Εκκλησία του λαού είναι το σύνολο των πατρικίων και των πελατών. Ονομάζεται και **φρατρική**, επειδή οι πατρίκιοι συγκεντρώνονταν σε τμήματα, τις **φράτρες**. Έργο της ήταν:

- η δια βοής επικύρωση ή απόρριψη των αποφάσεων του βασιλιά,
- η απόφαση για πόλεμο ή για ειρήνη και
- η εκλογή του βασιλιά.

3.4. Η συγκρότηση της ρωμαϊκής πολιτείας-Res publica

- Το έτος 509 π. Χ. σηματοδοτεί το **τέλος της βασιλείας** μετά από εξέγερση των πατρικίων και την εγκαθίδρυση νέου πολιτεύματος της **δημοκρατίας** (res publica). Στην πραγματικότητα επρόκειτο για πολίτευμα **αριστοκρατικό**, αφού την εξουσία ασκούσαν οι πατρίκιοι.

- Τους επόμενους δυο αιώνες η Ρώμη κλυδωνίζεται εσωτερικά από κοινωνικούς αγώνες μέχρι την **εξίσωση πατρικίων και πληβείων**, ενώ στο εξωτερικό εγκαινιάζει **πολιτική κατακτήσεων**. Ως τα τέλη του 3^{ου} αι. π. Χ. έχουν κυριαρχήσει την Ιταλική χερσόνησο και έχουν νικήσει τους Καρχηδόνιους στη Δυτική Μεσόγειο.

Οι κοινωνικοί αγώνες: Χρειάστηκαν δυο αιώνες για να αποκτήσουν οι πληβείοι ίσα πολιτικά δικαιώματα.

-Στις αρχές του 5^{ου} αι π. Χ. αναδεικνύουν μια νέα εξουσία αυτή των **δημάρχων**. Εκλέγονται για ένα χρόνο και προστατεύουν τους πληβείους από τις αυθαιρεσίες των πατρικίων. Θεωρούνται πρόσωπα ιερά και απαραβίαστα. Δικαιούνται να προβάλουν βέτο (**veto**) αν ένας νόμος θίγει τα συμφέροντα των πληβείων.

-Στα μέσα του 5^{ου} αι. π. Χ. κατορθώνουν την καταγραφή του εθιμικού δικαίου (**Δωδεκάδελτος**), αποτρέποντας τις αυθαίρετες δικαστικές αποφάσεις των πατρικίων

- Καταργείται λίγο αργότερα ο νόμος που απαγορεύει τους **γάμους** μεταξύ πατρικίων και πληβείων

-Τον 4^ο αι. π. Χ. αποκτούν το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στο αξίωμα του **υπάτου** και προς το τέλος του ίδιου αιώνα στο αξίωμα του **μεγίστου αρχιερέως**.

Η πολιτική οργάνωση: Την περίοδο της δημοκρατίας το ρωμαϊκό κράτος (res publica) οργανώνεται με τις ακόλουθες εξουσίες:

α) Οι **άρχοντες** ήταν πολλοί, εκπροσωπούσαν την εκτελεστική εξουσία της πολιτείας. Οι σπουδαιότεροι ήταν οι **υπάτοι** (αρχικά εκλογή για ένα χρόνο, συγκέντρωναν όλες τις εξουσίες που είχε στο παρελθόν ο βασιλιάς, είχαν μεγαλοπρεπή εμφάνιση και συνοδεύονταν από 12 ραβδούχους και όταν η πολιτεία βρισκόταν σε κρίσιμη κατάσταση για έξι μήνες όλες οι εξουσίες περνούσαν στα χέρια ενός εκλεγμένου άρχοντα από τους υπάτους που ονομαζόταν

δικτάτορας). Σημαντικό αξίωμα ήταν αυτό των **τιμητών** (ήταν δυο και εκλέγονταν για 18 μήνες ενώ τα καθήκοντά τους ήταν η τιμηση των πολιτών δηλαδή η κατάταξή τους ανάλογα με την περιουσία τους, η σύνταξη του καταλόγου των συγκλητικών, η κατάρτιση του προϋπολογισμού του κράτους και η επίβλεψη των ηθών επί ποινή στέρησης των πολιτικών δικαιωμάτων). Λιγότερο σημαντικά αξιώματα ήταν αυτά του **δημάρχου**, του **πραιτόρα**, του **ταμία**, του **ανθύπατου**.

β) Η **Σύγκλητος** εκπροσωπεί την ιστορική συνέχεια του ρωμαϊκού κράτους. Τα 300 μέλη της είναι **ισόβια** και έχουν διατελέσει ανώτατοι άρχοντες. Σώμα με νομοθετική και εκτελεστική εξουσία και μεγάλη δύναμη σε όλα τα χρόνια της δημοκρατίας, αλλά σπουδαίο ρόλο παίζει και στα αυτοκρατορικά χρόνια. Δικαιοδοσία σε θέματα οικονομικά, θρησκευτικά και εξωτερικής πολιτικής. Οι αποφάσεις της (συγκλητικά **δόγματα**) έχουν ισχύ νόμου.

γ) **Οι Εκκλησίες**: Προοδευτικά λειτούργησαν τρεις εκκλησίες:

- 1) Η **φρατρική εκκλησία**: συνέλευση των πατρικίων, χωρίς ουσιαστική δύναμη στα χρόνια της δημοκρατίας, διατηρείται μόνο για λόγους παράδοσης
- 2) Η **λοχίτιδα εκκλησία**: συνέλευση των στρατευμένων, πατρικίων και πληβείων, παίρνει αποφάσεις κατά λόγους, εκλέγει υπάτους, τιμητές και πραιτόρες.
- 3) Η **φυλετική εκκλησία**: αρχικά συνέλευση των πληβείων, στη συνέχεια όλων των Ρωμαίων, συγκέντρωση κατά φυλές (ανάλογα με τον τόπο κατοικίας), ψηφίζει νόμους και εκλέγει κατώτερους άρχοντες.

V. ΟΙ ΜΕΓΑΛΕΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ

2. Οι συνέπειες των κατακτήσεων

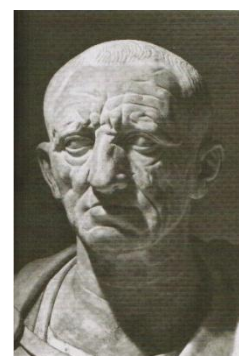
2.2. Οι μεταρρυθμιστικές προσπάθειες

Κοινωνικές αλλαγές:

-Αλλοίωση ηθών

-Απομάκρυνση από τις προγονικές αρετές → ανάγκη επέμβασης

Ο **Κάτων ο Τιμητής** προσπάθησε να αντιμετωπίσει την κοινωνική και πολιτική διαφθορά. Ήταν Ρωμαίος με μεγάλη μόρφωση, πλούσιο και ένδοξο παρελθόν ως πολεμιστής και ανώτατος αξιωματούχος, συντηρητικός σε απόψεις και ηθικές αρχές. Προσπάθησε να ελέγξει την πλεονεξία και τη συμπεριφορά των συγκλητικών και ιπέων και θεωρούσε παρά την ελληνική του παιδεία ως πηγή αλλοίωσης των ρωμαϊκών ηθών τη διείσδυση ελληνικών συνηθειών και την υιοθέτηση του πολιτισμού των Ελλήνων. Η προσπάθειά του δεν έφερε κανένα αποτέλεσμα, διότι οι αλλαγές είχαν ριζώσει στη ρωμαϊκή κοινωνία.

Οι αδελφοί **Τιβέριος και Γάιος Γράκχος**. Ο **Τιβέριος Γράκχος** εκλέχτηκε δήμαρχος το 133 π. Χ. και πρότεινε δυο βασικά μέτρα:

-Τον αγροτικό νόμο που προέβλεπε: α) Κανένας πολίτης δεν μπορούσε να κατέχει γη περισσότερη από 500 πλέθρα (1 πλέθρο = 2,3 στρέμματα) + 250 πλέθρα για κάθε ένα από τα δυο αρσενικά παιδιά του. β) Κανείς δεν μπορούσε να κατέχει πάνω από 1000 πλέθρα συνολικά. γ) Οι υπόλοιπες εκτάσεις αναδιανέμονται στους ακτήμονες ανά 30 πλέθρα.

-Πρόταση διάθεσης του θησαυρού του Αττάλου Γ' (πεθαίνοντας κληροδότησε το βασίλειό του στη Ρώμη) στους ακτήμονες για να αγοράσουν εργαλεία και να καλλιεργήσουν τα κτήματα που θα αποκτούσαν.

Όμως οι συγκλητικοί αντέδρασαν έντονα στα μέτρα αυτά, εξαγόρασαν τη συνείδηση του λαού, η μεταρρύθμιση απέτυχε και ο Τιβέριος Γράκχος δολοφονήθηκε. Ο νόμος δεν καταργήθηκε, ούτε όμως εφαρμόστηκε.

Ο **Γάιος Γράκχος** εκλέχτηκε δήμαρχος το 123 π.Χ. δέκα χρόνια μετά τον αδελφό του. Οι μεταρρυθμίσεις του ήταν εμπνευσμένες από το έργο του Τιβέριου. Επιδίωξε επίσης τον περιορισμό δράσης της συγκλήτου. Μέτρα του Γάιου Γράκχου:

-Εφαρμογή του αγροτικού νόμου

-Νέα μέτρα για τους ακτήμονες

-Ίδρυση αποικιών στις κατακτημένες περιοχές της Ιταλίας για εγκατάσταση ακτημόνων

- Διανομή σιταριού στους φτωχούς της Ρώμης
- Μείωση του χρόνου στράτευσης και αύξηση στρατιωτικού μισθού
- Συγκρότηση δικαστηρίου από ιπείς που εκδίκασε υποθέσεις καταχρήσεων από συγκλητικούς
- Με νόμο εμπόδισε τη δυνατότητα των συγκλητικών να επιλέγουν τις επαρχίες τους

Οι συγκλητικοί έστρεψαν μέρος του λαού εναντίον του και όταν αυτός στράφηκε ανοιχτά εναντίον τους απέτυχε. Οι οπαδοί του εξοντώθηκαν και ο ίδιος διέταξε έναν δούλο του να τον σκοτώσει για να μην υποστεί ατιμωτικό θάνατο.

Το έργο των Γράκχων είχε τριπλό στόχο:

- Να ελέγξουν την κοινωνική ανισότητα
- Να αποκαταστήσουν τους ακτήμονες και
- Να αποδυναμώσουν τους συγκλητικούς

Απέτυχαν επειδή η κοινωνική και πολιτική συγκυρία (μεγάλες κατακτήσεις) δεν τους ευνόησε. Πέτυχαν όμως οι λίγοι που ευεργετήθηκαν από τα μέτρα τους να συγκροτήσουν μια νέα, δυναμική, κοινωνική ομάδα.

VI. Η ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ (1^{ος} αι. π. Χ. -3^{ος} αι. μ. Χ.)

1. Η περίοδος ακμής της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας (27 π. Χ. -193 μ. Χ.)

1.1. Η εποχή του Αυγούστου (27 π. Χ. -14 μ. Χ.)

Η ισχυροποίηση της κεντρικής εξουσίας. Με τη ναυμαχία στο Ακτιο (31 π. Χ.) τελειώνουν οι εμφύλιοι πόλεμοι και είναι πια πολύ εμφανής η ανάγκη ειρήνης και τάξης στη ρωμαϊκή οικουμένη. Ο Οκταβιανός οργανώνει την πολιτεία σε νέες βάσεις με διορατικότητα και οξύνεια : θεσπίζει ένα συγκεντρωτικό σύστημα διακυβέρνησης χωρίς να θίξει τα δημοκρατικά αισθήματα των Ρωμαίων.

- Απέρριψε τον τίτλο του δικτάτορα
- Αποδέχθηκε όλα τα άλλα αξιώματα και τις εξουσίες που του προσέφερε η σύγκλητος και ο λαός (ύπατος, ανθύπατος, δήμαρχος, ιμπεράτορας, princeps= πρώτος πολίτης, pontifex maximus= μέγας αρχιερέας)
- Θέσπισε το συμβούλιο του αυτοκράτορα, βοηθητικό στην άσκηση εξουσίας
- Ακολούθησε συμβιβαστική, μη αυταρχική τακτική στην κατανομή της εξουσίας.

Μέτρα του Οκταβιανού:

- Διατηρεί την υψηλή εποπτεία της διοίκησης του κράτους, της εξωτερικής πολιτικής και των στρατιωτικών ζητημάτων
- Αναθέτει τη διαχείριση επιμέρους θεμάτων σε συγκλητικούς και ιππείς με βάση
 - την ηθική ακεραιότητα
 - την εκπλήρωση στρατιωτικής θητείας
 - την ύπαρξη μεγάλης περιουσίας
- Μοιράζεται τη διοίκηση των επαρχιών με τη σύγκλητο. Διορίζει τους στρατιωτικούς διοικητές των παραμεθόριων και των προβληματικών επαρχιών, ενώ η σύγκλητος διορίζει τους ανθύπατους που είχαν τη διοίκηση των υπολοίπων επαρχιών
- Δημιουργεί τάξη διοικητικών αξιωματούχων - υπαλλήλων που ασκούν την εκτελεστική εξουσία (**αυτοκρατορική υπαλληλία**)
- Με σειρά μέτρων συμβάλλει στην αναγέννηση της γεωργίας και προσπαθεί να επαναφέρει τα παλαιά αυστηρά ήθη
- Εξωραΐζει τη Ρώμη, κατασκευάζοντας μια σειρά από λαμπρά οικοδομήματα
- Συγκεντρώνει σχεδόν όλες τις εξουσίες στο πρόσωπό του και όταν παριστάνει ότι θα παραιτηθεί, η σύγκλητος τον παρακαλεί να παραμείνει απονέμοντάς του τον τίτλο του **Αυγούστου** (σεβαστού) και αποδίδοντάς του θεϊκές ιδιότητες.

Το πολίτευμα και οι στρατιωτικές μεταρρυθμίσεις: Καθιερώνεται μοναρχικό πολίτευμα με τη βαθμιαία συγκέντρωση όλων των εξουσιών στα χέρια του Οκταβιανού Αυγούστου (**ηγεμονία= principatus** από τον τίτλο του **πρώτου πολίτη= princeps**).

Στήριγμα του νέου μονάρχη είναι ο στρατός. Τον κατανέμει στα πιο επικίνδυνα σύνορα (Ευφράτης, Δούναβης, Ρήνος κλπ), σε μόνιμες στρατιωτικές βάσεις, ενώ μέσα στη Ρώμη υπάρχουν μόνο εννέα στρατιωτικές μονάδες από 1000 στρατιώτες η καθεμία. Αυτές αποτελούν την προσωπική **φρουρά του πραιτωρίου (πραιτωριανού)**. Η φρουρά αυτή ήταν πιστή στον αυτοκράτορα, αλλά σιγά σιγά απέκτησε τη δύναμη να ανεβάζει και να κατεβάζει αυτοκράτορες σύμφωνα με τις επιθυμίες της. Ο στρατός μόλις που επαρκεί για τη φύλαξη των αχανών συνόρων της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (4.000 χλμ). Τέλος, ο στρατός μαζί με τη σύγκλητο εμπλέκεται στη διοίκηση όταν ο αυτοκράτορας αποδεικνύεται ανίκανος να διοικήσει.

Το πολίτευμα του principatus ήταν στην ουσία δυναρχία ανάμεσα σε δυο πολιτειακούς παράγοντες: τον πρώτο πολίτη και τη σύγκλητο. Η ασάφεια ως προς τις αρμοδιότητες του κάθε μέρους δημιουργούσε προστριβές. Προστριβές επίσης δημιουργούσε η μη θεσμοθετημένη διαδοχή. Η κληρονομική διαδοχή ήταν αντίθετη με τη δημοκρατική παράδοση της Ρώμης η οποία επέβαλε οι εξουσίες να δίνονται με την ψήφο του λαού. Αρχικά από σεβασμό στον αυτοκράτορα ο διάδοχός του οριζόταν από τον ίδιο όσο ζούσε ή ήταν κάποιος από τους συγγενείς του, όταν πέθαινε. Η σύγκλητος έπρεπε όμως σε κάθε περίπτωση να επικυρώσει την εκλογή.

Είναι φανερό λοιπόν ότι ο αυτοκρατορικός θεσμός του ρωμαϊκού κράτους διαφέρει από την απολυταρχία των ελληνιστικών μοναρχιών και των ανατολικών λαών.

1.2. Οι διάδοχοι του Αυγούστου (14-193 μ. Χ.)

Στο διάστημα αυτό κυβέρνησαν τρεις δυναστείες αυτοκρατόρων. Τις διακρίνουμε από τους συγγενικούς δεσμούς ή από την περιοχή καταγωγής.

- **Ιουλιο-κλαυδιανή δυναστεία** (14-68 μ. Χ.): έχουν δεσμούς αίματος ή υιοθεσίας με τον Αύγουστο και καταγωγή από τη Ρώμη.
- **Δυναστεία των Φλαβίων** (69-96 μ. Χ.): Ο Βεσπασιανός και οι διάδοχοί του, **αστοί** αυτοκράτορες λόγω καταγωγής από ιταλικές πόλεις.
- **Δυναστεία των Αντωνίωνων** (96-192 μ. Χ.) : Καταγωγή από επαρχίες (**επαρχιώτες** αυτοκράτορες), φρόντισαν για την ανάπτυξή τους και κατάφεραν να οδηγήσουν το ρωμαϊκό κράτος στη μέγιστη ακμή του.

Η διοίκηση και το δίκαιο

Διοικητικό σύστημα με όλο και μεγαλύτερο συγκεντρωτισμό ως συνέχεια του έργου του Οκταβιανού Αυγούστου. Οι αντιπολιτευτικές τάσεις της συγκλήτου εξασθενούν. Υπάρχει προοδευτική κάμψη του διοικητικού ρόλου της Ρώμης, η οποία οφείλεται στην είσοδο στη σύγκλητο αξιωματούχων από τις επαρχίες, αλλά και στην εκχώρηση του δικαιώματος του ρωμαίου πολίτη σε μεγάλο αριθμό κατοίκων των επαρχιών. Οι επαρχιώτες αυτοκράτορες και ο στρατός λειτουργούν επίσης στην ίδια κατεύθυνση. Αποικίες ιδρύονται σε ημιβάρβαρες περιοχές και εγκαθίστανται σε αυτές στρατιώτες και πολλές από αυτές εξελίσσονται σε μεγάλες πόλεις με την εγκατάσταση γηγενών με δικαίωμα ρωμαίου πολίτη, δικαίωμα που γενικεύεται (αποδίδεται σε όλους τους ελεύθερους πολίτες) με το **διάταγμα του Καρακάλλα, το 212 μ. Χ.**

Οι περιοχές της Δύσης που δεν έχουν επιρροή από τον ελληνικό πολιτισμό εκλατινίζονται. Η αποτελεσματική οργάνωση της αυτοκρατορίας, το αμυντικό σύστημα, το οδικό δίκτυο δημιουργεί ευημερία σε μεγάλο μέρος του πληθυσμού. Οι επικίνδυνοι λαοί κρατούνται εκτός συνόρων και για μεγάλο διάστημα επικρατεί στη ρωμαϊκή οικουμένη ειρήνη (**Pax Romana**). Η μεγαλύτερη πάντως προσφορά των ρωμαίων προς τον κόσμο θεωρείται ότι είναι η νομοθεσία, το **ρωμαϊκό δίκαιο**.

- Η Δωδεκάδελτος και η εξέλιξή της
 - Αρχικά ήταν ατελής και προορίζονταν μόνο για τη Ρώμη
 - Συμπληρώθηκε και επεκτάθηκε και για τις ανάγκες των κατακτημένων περιοχών
 - Επηρεάστηκε από ήθη και συνήθειες των κατακτημένων λαών και από την ελληνική φιλοσοφία και αργότερα και από τη χριστιανική ηθική./

Η δομή της ήταν αρχικά απλή, αλλά συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με συγκλητικά ψηφίσματα, διατάγματα πραιτόρων, αποφάσεις αυτοκρατορικές κλπ. Έτσι σχηματίστηκε το πολύπλοκο ρωμαϊκό δίκαιο, για την ερμηνεία του οποίου ήταν απαραίτητοι οι νομοδιδάσκαλοι (οι πιο γνωστοί ήταν από την εποχή των Αντωνίων: Σάλβιος Ιουλιανός, Γάιος)

Ο Σάλβιος Ιουλιανός

VII. Η ΥΣΤΕΡΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ (4^{ος} -6^{ος} αι. μ. Χ.)

1. Η μετεξέλιξη του Ρωμαϊκού κράτους (4^{ος} -5^{ος} αι. μ. Χ.)

1.1. Ο Διοκλητιανός και η αναδιοργάνωση της αυτοκρατορίας

Οι διοικητικές αλλαγές. Ο Διοκλητιανός έγινε αυτοκράτορας το 284 μ. Χ. και θέλησε να φέρει την τάξη στο Ρωμαϊκό κράτος. Θεωρώντας ότι ένας ηγέτης δεν επαρκεί για τις ανάγκες μιας αυτοκρατορίας, αν και απολυταρχικός, αποφάσισε να μοιράσει την εξουσία, ώστε και ο στρατός να μπορεί να επεμβαίνει άμεσα όπου υπήρχε πρόβλημα και να φυλάσσονται καλύτερα τα σύνορα. Έτσι πρόκρινε ως διοικητικό σύστημα την τετραρχία: βασίστηκε στη διοικητική διαίρεση του κράτους σε ανατολικό και δυτικό. Η εξουσία μοιράστηκε σε τέσσερα κέντρα. Με τον τρόπο αυτό πέτυχε να διατηρήσει για κάποιο όχι μεγάλο χρονικό διάστημα την ακεραιότητα της αυτοκρατορίας. Η αυτοκρατορία μοιράστηκε ως εξής:

- Ο Διοκλητιανός έγινε αυτοκράτωρ στο ανατολικό τμήμα του κράτους με έδρα τη Νικομήδεια της Βιθυνίας και έφερε τον τίτλο του Αυγούστου.
- Ο Γαλέριος έγινε συνάρχοντας στο ανατολικό τμήμα με έδρα το Σίρμιο της Σερβίας και τον τίτλο του Καίσαρα.
- Ο Μαξιμιανός έγινε αυτοκράτωρ στο δυτικό τμήμα με έδρα το Μιλάνο της Ιταλίας και τον τίτλο του Αυγούστου
- Ο Κωνσταντίνος ο Χλωρός έγινε συνάρχοντας στο δυτικό τμήμα με έδρα τους Τρεβήρους της Γαλατίας και τον τίτλο του Καίσαρα.

Πρωτεύουσα του κράτους και έδρα της συγκλήτου παρέμεινε η Ρώμη.

Η αλλαγή στη μορφή του πολιτεύματος. Μεταβλήθηκε ο χαρακτήρας της μοναρχίας. Το κράτος χωρίστηκε σε μικρές επαρχίες που διοικούνταν από υπαλλήλους διορισμένους από τον αυτοκράτορα. Ο στρατός είχε δικούς του διοικητές ανά περιοχή, διαφορετικούς από τους διοικητές των επαρχιών. Έτσι αφαιρέθηκε από το στρατό η πολιτική εξουσία. Ο αυτοκράτορας συγκεντρώνει στο πρόσωπό του εξουσίες στα πρότυπα των Σασσανιδών βασιλέων της Περσίας, γίνεται απρόσιτος για τους υπηκόους του, φορά διάδημα και πορφύρα και επιβάλλει την προσκύνηση. Τέλος προσφωνείται «Ζεύς» και απαιτεί να λατρεύεται ως θεός. Η Ηγεμονία (**principatus**) μετατρέπεται σε **Απόλυτη Μοναρχία (dominatus)**.

1.2. Μ. Κωνσταντίνος : Εκχριστιανισμός και ισχυροποίηση της ρωμαϊκής Ανατολής

Η δημιουργία του χριστιανικού ρωμαϊκού κράτους. Η Τετραρχία δεν έλυσε τα προβλήματα, αντίθετα δημιούργησε έντονους ανταγωνισμούς και αλληλοεξόντωση των διαδόχων του Διοκλητιανού και των συναρχόντων τους. Ο Κωνσταντίνος αναδείχθηκε μέσα από συγκρούσεις. Διαδέχθηκε τον πατέρα του Κωνσταντίο Χλωρό ως Καίσαρας των δυτικών επαρχιών και επικράτησε αφού:

- Νίκησε στη **Μουλβία γέφυρα** του Τίβερη κοντά στη Ρώμη τον αντίπαλό του στη Δύση Μαξέντιο (312 μ. Χ.) και αναδείχθηκε Αύγουστος.
- Συνεννοήθηκε με τον Αύγουστο της Ανατολής Λικίνιο και αποφάσισε μαζί του στο Μιλάνο να μην προσλάβουν Καίσαρες και να διοικήσουν την αυτοκρατορία από κοινού (313 μ. Χ.)
- Νίκησε κοντά στην Ανδριανούπολη και θανάτωσε τον μόνο αντίπαλό του Λικίνιο (324 μ. Χ.) και ανακηρύχθηκε μονοκράτορας.

Επί των ημερών του το πολίτευμα έγινε πιο απολυταρχικό από όσο ήταν στην εποχή του Διοκλητιανού. Ο αυτοκράτορας είναι απρόσιτος πια και για τη σύγκλητο, περιοριζόμαστε από ανακτορικούς υπαλλήλους και το ανακτορικό συμβούλιο που τον συμβουλεύουν μόνο όταν το επιθυμεί. Όταν η πρωτεύουσα μεταφέρεται στην Κωνσταντινούπολη η σύγκλητος μετατρέπεται σε σώμα διακοσμητικού χαρακτήρα πλαισιώνοντας τον αυτοκράτορα στις δεξιώσεις.

Καθοριστική ήταν η στάση του στο θέμα της αυτοκρατορικής λατρείας. Ο αυτοκράτορας είναι πλέον εκλεκτός του θεού και κυβερνά με τη θεία χάρη. Αν και διατήρησε ως το τέλος της ζωής του τον τίτλο του Μεγίστου Αρχιερέα, εκδήλωσε φανερά και έμπρακτα την υποστήριξή του στο Χριστιανισμό:

- Με το **διάταγμα των Μεδιολάνων**, κοινή απόφαση δική του και του Λικίνιου, χορηγήθηκε στους υπηκόους της αυτοκρατορίας απόλυτη ελευθερία στην επιλογή λατρείας. Το διάταγμα αυτό της ανεξιθρησκίας υπογράφηκε στο Μιλάνο τον Φεβρουάριο του **313 μ. Χ.** και ίσχυε για του κατοίκους του δυτικού τμήματος. Λίγους μήνες αργότερα έγινε δεκτή η ίδια απόφαση και για τους κατοίκους του ανατολικού τμήματος, στη Νικομήδεια της Βιθυνίας. Έτσι άρθηκαν όλες οι διακρίσεις σε βάρος των χριστιανών κατοίκων της αυτοκρατορίας.
- Μετά τη νίκη στη Μουλβία γέφυρα ο Κωνσταντίνος είχε υιοθετήσει το χριστόγραμμα ως σύμβολο στις ασπίδες των στρατιωτών του.
- Καθιέρωσε το θεσμό των Οικουμενικών Συνόδων για την προστασία του χριστιανισμού από τις αιρέσεις.
- Οικοδόμησε εκκλησίες μαζί με τη μητέρα του
- Βαφτίστηκε χριστιανός λίγο πριν πεθάνει.

Η ίδρυση της Κωνσταντινούπολης. Ο Μ. Κωνσταντίνος θέλησε να μεταφέρει το κέντρο αποφάσεων στην Ανατολή για να επιτύχει την ισχυροποίηση της μοναρχίας του και τον εκχριστιανισμό της αυτοκρατορίας.

● Η **Νέα Ρώμη** όπως αρχικά ονομάστηκε η νέα πρωτεύουσα χτίστηκε πάνω στο Βυζάντιο, την αρχαία μεγαρική αποικία του 7^{ου} π. Χ. αι. με οικιστή τον **Βύζαντα**. Τα εγκαίνια της Κωνσταντινούπολης έγιναν στις 11 Μαΐου 330. Από τότε αρχίζει τυπικά η ιστορία του Ανατολικού τμήματος της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας. Η τύχη της Βυζαντινής αυτοκρατορίας ταυτίστηκε απόλυτα με την τύχη της Κωνσταντινούπολης.

● Λόγοι μεταφοράς της πρωτεύουσας:

-Διοικητική ανάγκη για αντιμετώπιση προβλημάτων από βαρβαρικές επιδρομές.

-Η παλιά πρωτεύουσα ήταν ταυτισμένη με τον αρχαίο κόσμο και την αρχαία ρωμαϊκή παράδοση

-Η νέα πρωτεύουσα ήταν σε καλύτερη στρατηγικά περιοχή για την άμυνα και την οικονομική ανάπτυξη

-Η νέα πρωτεύουσα ήταν σε περιοχές που κατοικούνταν από Έλληνες και χριστιανούς. Σιγά σιγά λοιπόν αποκτά ελληνικό χαρακτήρα.

Η αυτοκρατορία που αρχίζει να διαμορφώνεται με κέντρο την Κωνσταντινούπολη βασίζεται σε τρία στοιχεία:

- Τη ρωμαϊκή πολιτική παράδοση
- Τη χριστιανική πίστη
- Την ελληνική πολιτιστική κληρονομιά

1.4. Ο εξελληνισμός του Ανατολικού Ρωμαϊκού κράτους

Αίτια:

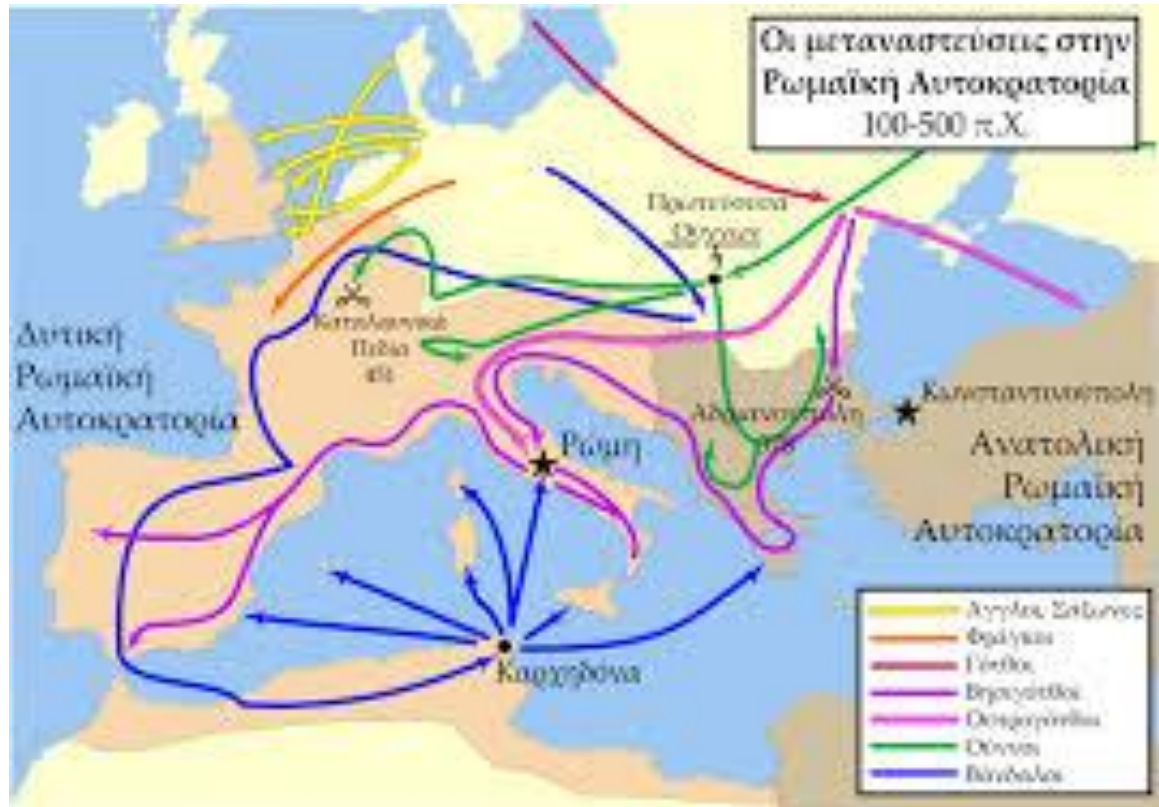
- Η μεταφορά της πρωτεύουσας πλησιέστερα προς τις ανατολικές επαρχίες
- Η πληθυσμιακή υπεροχή του ελληνικού στοιχείου και της ελληνιστικής πολιτιστικής παράδοσης στην Ανατολή
- Η διαίρεση της αυτοκρατορίας σε ανατολική και δυτική (Μ. Θεοδόσιος 395 μ. Χ.) βοήθησε στη βαθμιαία αυτονόμηση του ανατολικού τμήματος
- Η ελληνική παιδεία καλλιεργήθηκε στο ανατολικό τμήμα της αυτοκρατορίας και στην Αθήνα
- Η πνευματική δραστηριότητα μεταφέρθηκε σταδιακά στην Κωνσταντινούπολη
- Ιδρύεται το Πανδιδακτήριο από τον Θεοδόσιο Β' (425 μ. Χ.) όπου σταδιακά έχουμε υπεροχή της ελληνικής γλώσσας και φιλολογίας έναντι της λατινικής.
- Σύνταξη των δικαστικών αποφάσεων και των διαθηκών στην ελληνική γλώσσα με αυτοκρατορικά διατάγματα (397 και 439 μ. Χ.)

Ο οριστικός χωρισμός της αυτοκρατορίας σε ανατολική και δυτική από το Μ.Θεοδόσιο το 395 μ. Χ. σηματοδοτεί κατά πολλούς ερευνητές την απαρχή της Βυζαντινής ιστορίας. Το δυτικό τμήμα κατέρρευσε υπό το βάρος αλλεπάλληλων βαρβαρικών επιδρομών κυρίως γερμανικών φύλων (476 μ. Χ.) είναι το τέλος του ρωμαϊκού κόσμου στη Δύση). Το ανατολικό τμήμα νικά τους βαρβάρους, ξεφεύγει από τον κίνδυνο του εκγερμανισμού, λόγω της ισχυρής αντίστασης των ελλήνων λογίων και πολιτικών (αντιγερμανική/ αντιγοτθική κίνηση) και συνεχίζει την πορεία του με κυρίαρχο το ελληνικό στοιχείο.

1.5. Η μεγάλη μετανάστευση των λαών. Το τέλος του Δυτικού Ρωμαϊκού κράτους.

Στα μέσα του 5^{ου} αι. στην Ιταλία έχουμε συνεχείς αναταραχές λόγω της αποδιοργάνωσης του κράτους και της κατάληψης της εξουσίας από γερμανούς μισθοφόρους. Στο θρόνο ανεβαίνουν αυτοκράτορες χωρίς ικανότητες με την υποστήριξη των Γερμανών ή με τη συγκατάθεση της Κωνσταντινούπολης. Η αυτοκρατορία διατηρεί το όνομά όχι λόγω ισχύος, αλλά επειδή οι βάρβαροι σέβονται το θεσμό του αυτοκράτορα.

Τα γερμανικά φύλα (Οστρογότθοι, Βησιγότθοι, Αλαμανοί, Βουργούνδιοι, Φράγκοι, Βάνδαλοι κλπ) μέχρι τα μέσα του 4^{ου} αι. έμεναν έξω από τα όρια της αυτοκρατορίας, από όπου προέβαιναν σε παροδικές εισβολές ή ειρηνικές διεισδύσεις. Όταν οι Ούνοι, νομάδες μογγολικής καταγωγής πέρασαν το Βόλγα, το τελευταίο τέταρτο του 4^{ου} αι. και άρχισαν τη μετακίνησή τους μέσα στον ευρωπαϊκό χώρο, προκάλεσαν αλυσιδωτές μεταναστεύσεις των γερμανικών φύλων προς τα δυτικά, στα εδάφη της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Οι μετακινήσεις κράτησαν περισσότερο από έναν αιώνα, έγιναν απειλητικότερες στη διάρκεια του 5^{ου} αι. και έμειναν στην ιστορία γνωστές ως **μεγάλη μετανάστευση των λαών**.

Στα τέλη του 5^{ου} αιώνα από τη ρωμαϊκή αυτοκρατορία απέμεινε μόνο το ανατολικό τμήμα (Βαλκανική, Μ. Ασία, Συρία, Παλαιστίνη, Αίγυπτος) ενώ στη Δύση υπάρχουν γερμανικά βασίλεια.

2. Η εποχή του Ιουστινιανού

2.2. Η ελληνοχριστιανική οικουμένη

Στην εξωτερική του πολιτική ο Ιουστινιανός εμπνέεται από το όραμα της ανασύστασης της παλαιάς ρωμαϊκής οικουμένης. Στην εσωτερικής του πολιτική όμως στόχος του είναι η συνοχή των λαών της αυτοκρατορίας με συνεκτικό ιστό την ελληνική πολιτιστική παράδοση και τη χριστιανική πίστη. Έτσι διαμορφώνεται η βυζαντινή φυσιογνωμία του κράτους, ελληνοχριστιανική οικουμένη.

Τα κύρια σημεία της εσωτερικής πολιτικής του Ιουστινιανού είναι τα ακόλουθα :

√ **Ισχυροποιείται η απόλυτη μοναρχία.** Θεμελιώνεται μετά την καταστολή της Στάσης του Νίκα (532 μ. Χ.). Ο αυτοκράτορας θεωρείται πλέον εκλεκτός του Θεού που κυβερνά ελέω του για το καλό των υπηκόων του.

√ **Επιβάλλεται μια θρησκεία κι ένα δόγμα.** Οι αρχαίες θρησκείες αντιμετωπίζονται με σκληρό τρόπο (κλείσιμο της νεοπλατωνικής σχολής των Αθηνών το 529, δήμευση της περιουσίας της), εξοντώνονται οι θρησκευτικές μειονότητες (επιείκεια μόνο για

Εβραίους), εκχριστιανίζονται οι λαοί στα σύνορα της αυτοκρατορίας και γίνεται ιεραποστολικό έργο (Καύκασος, Νουβία, Σαχάρα, Δούναβης), οικοδομείται η Αγία Σοφία.

√ Γίνεται συστηματική κωδικοποίηση του δικαίου. Το νομοθετικό έργο του Ιουστινιανού είναι τεράστιο και αποτελεί τη σπουδαιότερη πλευρά της εσωτερικής πολιτικής του. Κωδικοποιούνται οι παλιοί νόμοι που είναι στη λατινική γλώσσα (Ιουστινιάνειος κώδικας, Πανδέκτης, Εισηγήσεις), οι νεότεροι όμως εκδίδονται στην Ελληνική για να γίνουν κατανοητοί από όλους (Νεαρές από το 529 και μετά). Το σύνολο της νομοθεσίας ονομάζεται *Corpus juris civilis* (αστικό δίκαιο) τον 16^ο αι. και αποτέλεσε τη βάση για τη νομοθεσία των νεότερων κρατών.

√ Θεμελιώνεται νέο διοικητικό σύστημα προς αποφυγή του εκφεουδαρχισμού της αυτοκρατορίας. Με μια σειρά από Νεαρές παραχωρείται η πολιτική εξουσία στους στρατιωτικούς διοικητές των περιοχών που ήταν εκτεθειμένες σε επιθέσεις εχθρών. Το μέτρο στόχευε μεταξύ άλλων στην αντιμετώπιση της ανάπτυξης των μεγάλων γαιοκτησιών. Με διατάγματα προσπαθεί να πλήξει τους **δυνατούς** (μεγαλοκτηματίες). Έτσι αποτράπηκε η κατάτμηση σε **φέουδα**, φαινόμενο που παρατηρήθηκε στο δυτικό μεσαιωνικό κόσμο.

